

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

นางสาวพัชรินทร์ วิเศษนอก : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา
จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ อุสาหะ , 182 หน้า

การประเมินครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด และเพื่อศึกษาข้อมูลที่เป็นปัจจัยบวกและปัจจัยลบในการบริหารจัดการกองทุน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รวมถึงเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีการประเมินโครงการ เป็นการนำทฤษฎี CIPP Model มาประยุกต์ใช้ในการประเมินผล โดยใช้แบบรายงาน(บร. 1-12) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 12 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนทั่วไปที่เป็นสมาชิกกองทุนที่ไม่ได้รับเงินกู้ จำนวน 19 คน สมาชิกที่ได้รับเงินกู้จำนวน 24 คนและไม่เป็นสมาชิกกองทุนจำนวน 6 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา พบว่า กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้ทำการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 12 คน และมีสมาชิกกองทุนทั้งหมด 143 คน ระบบการบริหารกองทุนปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน และระเบียบของทางรัฐบาล ซึ่งกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง เกิดกระบวนการเรียนรู้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกองทุน และปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจการของผู้กู้ เป็นการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ จากการได้จัดสรรเงินให้แก่สมาชิกผู้ขอกู้ จำนวน 78 ราย เป็นเงิน 950,000 บาท เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น รวมถึงชุมชนมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....พัชรินทร์ วิเศษนอก.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา..........

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ อุดาหะ)

กรรมการสอบ

.....
(อาจารย์เกษัชกร ดร.เกรียงศักดิ์ เอี่ยมเก็บ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ อุดาหะ...)

อนุมัติสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

.....
(.....)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
๕. 3 ๓๐. 2545

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี , ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ อุตสาหะ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- นายสมนึก สอนนอก และนางสาวกীরติกร พัวเจริญเกียรติ อาจารย์นิเทศก์
- คณาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาและให้ความรู้ทางด้านวิชาการ
- นางเกษร ศรีวิศาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลตลาด และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน
- นายรูป รอดจอหอ , นายประยูร แซจอหอ , ผู้นำชุมชน , คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นางสาวพัชรินทร์ วิเศษนอก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	3
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ.....	3
6. ข้อจำกัดในการประเมินโครงการ.....	4
บทที่ 2 ปรัชญาวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	5
2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง.....	6
3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544.....	6
4. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	7
5. แบบขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	8

	หน้า
6. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	9
7. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	10
8. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล.....	11
9. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	13
10. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ.....	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ.....	21
1. วิธีประเมินโครงการ.....	21
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	22
3. ตัวแปรและตัวชี้วัด.....	23
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....	31
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	34
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	34
2. ผลการประเมินโครงการ โดยรวม.....	44
3. ผลการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	56
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	59
1. สรุป.....	59
2. อภิปราย.....	60
3. ข้อเสนอแนะ.....	63
บรรณานุกรม.....	65
ภาคผนวก	67

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า	
1	ความคิดพื้นฐานการประเมินพื้นฐานของสตףเฟิลบีม.....	12
2	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมิน และการตัดสินใจของสตףเฟิลบีม.....	13
3	แสดงกระบวนการ AIC.....	15

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบการเป็นหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ปี 2544 กับปี 2543 เป็นรายภาค.....	38
2	จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจําแนกตามแหล่งน้ำ.....	41
3	จำนวนและร้อยละของประชาชนจําแนกตามลักษณะประชากร.....	42
4	แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จําแนกตามระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ครั้งที่1.....	50
5	แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จําแนกตามระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ครั้งที่2.....	51

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย ซึ่งรัฐบาลชุดเก่าไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ จากรัฐบาลชุดเก่าสู่รัฐบาลชุดปัจจุบัน นำโดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ดีขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจน นโยบายดังกล่าวก็คือ “โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกแห่งทั่วประเทศ จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของตนเอง ซึ่งรัฐบาลจะจัดสรรเงินเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ให้แก่กองทุนแห่งละ 1 ล้านบาท ในการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วนภายในหมู่บ้านและชุมชน เป็นการกระจายเม็ดเงินสู่ท้องถิ่น โดยชุมชนจะต้องใช้ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำผลประโยชน์ที่ได้มาพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

จากนโยบายดังกล่าว เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่ง ประกอบกับมีบัณฑิตที่ว่างงานเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตที่ว่างงาน เพื่อศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและประเมินโครงการ ภายใต้ชื่อ “โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” เพื่อให้บัณฑิตรายงานผลความก้าวหน้าและปัญหาต่างๆ ของแต่ละกองทุนให้รัฐบาลทราบ รวมถึงบัณฑิตจะต้องประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่อยู่ในความรับผิดชอบ ในรูปแบบของ “สารนิพนธ์” ซึ่งผู้ทำสารนิพนธ์รับผิดชอบ กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการประเมิน ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

- 2.1.1 ชุมชนมีกองทุนหมุนเวียน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และสวัสดิภาพที่ดีแก่สมาชิกในชุมชน
 - 2.1.2 ชุมชนมีความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการกองทุน
 - 2.1.3 ชุมชนมีกระบวนการพึ่งพาตนเองของสมาชิก โดยการเรียนรู้ และคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพตลอดทั้งส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน
 - 2.1.4 เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศและสังคม ได้รับภูมิคุ้มกัน
 - 2.1.5 ประชาชนในชุมชน มีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
- 2.3 เพื่อให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่น
- 2.4 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

3. กรอบความคิดทฤษฎี

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้หลักทฤษฎีของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า “ซีพีพีโมเดล” (CIPP Model) ซึ่งได้กำหนดไว้ในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ คือการประเมินที่ประกอบด้วย

C : Context คือ การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม

I : Input คือ การประเมินตัวป้อนเข้า

P : Process คือ การประเมินกระบวนการ

P : Product คือ การประเมินผลที่เกิดขึ้น

ซึ่งประเด็นในการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ (กระทรวงศึกษาธิการ , สำนักมาตรฐานการศึกษา , ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา, 2545 : 90)

4. วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาทำความเข้าใจถึงนโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนของหมู่บ้าน หมู่ที่1 และบริบทชุมชน รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
- 3) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบรายงาน (บร.1-12) และการสำรวจเพิ่มเติมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ และข้อมูลจากแหล่งราชการและเอกชน
- 4) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประเมินผลตามหลักทฤษฎี CIPP Model และทำการจัดระบบข้อมูล เรียบเรียง โดยให้เหตุผลเป็นสำคัญ
- 5) จัดทำเป็นรูปเล่ม “สารนิพนธ์”

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

จากการประเมินโครงการคาดว่าจะได้ผลประโยชน์ ดังนี้

- 1) ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุน
- 3) ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหารการพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านฯ และแนวทางการวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้าน
- 4) ผู้ศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำสารนิพนธ์ และการปฏิบัติงานนอกห้องเรียน อันจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ปัญหา และแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

6. ข้อจำกัดของการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการในครั้งนี้ มีข้อจำกัดในการดำเนินการประเมิน ดังนี้

- 1) ผู้ประเมินไม่ได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างบางคน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นหนี้สิน การใช้จ่ายเงินกู้ที่ได้รับ
- 2) ระยะเวลาในการทำการประเมินครั้งนี้ มีระยะเวลาดำเนินการสั้น ทำให้อาจได้ข้อมูลไม่เพียงพอในการประเมิน เนื่องจากกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้รับเงินกองทุน 1 ล้านบาท มายังไม่ครบ 1 ปี ทำให้ไม่สามารถประเมินผลในบางเรื่องได้ชัดเจน

จากหลักการและเหตุผลข้างต้น ผู้ทำสารนิพนธ์เห็นว่าควรมีการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในแต่ละกองทุน โดยเฉพาะกรณีกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ที่ผู้ทำสารนิพนธ์รับผิดชอบ ซึ่งผู้ทำสารนิพนธ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ กรอบความคิดทฤษฎี วิธีการดำเนินการ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ และข้อจำกัดของการประเมินโครงการ ตามรายละเอียดดังที่ได้กล่าวมา เพื่อสะดวกในการดำเนินการประเมินโครงการในขั้นตอนอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ศึกษาข้อมูล แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่มีเนื้อหาสาระตรงตามประเด็นที่จะต้องทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในครั้งนี้ มาประมวล เรียบเรียงและสรุป ข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมีดังนี้

1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง
 3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544
 4. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 5. แบบขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 6. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 7. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 8. หลักการประเมิน โครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล
 9. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 10. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ
1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบาย

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยรัฐบาลจัดสรรเงินให้กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งท้องถิ่นจะต้องใช้ความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุน 1 ล้านบาทของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

หลักการ

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

- 1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- 2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง
- 3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- 4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- 5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน
- 2) ส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนให้แก่ท้องถิ่น
- 3) เสริมสร้างให้เกิดกระบวนการพึ่งพาตนเอง
- 4) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศและสร้างภูมิคุ้มกันให้ท้องถิ่น
- 5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ประชาชนในท้องถิ่น

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

- 2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544
- 2.2 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

(รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ก)

3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. ซึ่งคณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายการจัดตั้งและแนวทางการบริหารกองทุน
2. กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนและแผนจัดสรรให้แก่กองทุน
3. การจัดทำร่างกฎหมายเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
4. กำหนดแผนงาน และออกระเบียบข้อบังคับ
5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน จ่ายเงิน เก็บรักษา และจัดสรรประโยชน์ของกองทุน
6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน
7. แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน
8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้
9. รายงานผลการดำเนินงานให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
10. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เป็นสำนักเลขานุการของคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการ
3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ
4. ประชาสัมพันธ์ เรื่องการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน
5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ
6. จัดให้มีหรือสนับสนุนการประชุมชี้แจง และฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกองทุน
7. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับแผนการบริหารจัดการกองทุน
8. ให้การสนับสนุนปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการ
9. ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการและรายงานผลเกี่ยวกับกองทุน
10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี
11. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

4. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนฯ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

1. ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน
2. จะต้องมีหัวหน้าครัวเรือน 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน
3. กำหนดวิธีการเลือก
4. ดำเนินการเลือกโดยทำการประชาคม ให้เป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนฯ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ดังนี้

1. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 2 ปี
2. มีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด ไม่มีประวัติเสียหายเรื่องการเงิน และยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระ และรัฐวิสาหกิจ
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามมติของคณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

5. แบบขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
2. คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
3. ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
4. ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน
5. การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน

6. การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน

7. การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ข)

6. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยการออม เสียสละ เอื้ออาทร เป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ดังนี้

ที่ตั้ง

ที่ตั้งของกองทุน เลขที่ 78 หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30310

วัตถุประสงค์

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
2. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์
3. เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดีและพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี

แหล่งที่มาของกองทุน

1. เงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการ
2. เงินกู้ยืม
3. ดอกผลหรือประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
4. ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
5. เงินสทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
6. เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน

คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้พำนัก / พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน
2. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ มีความรู้ความเข้าใจ และสนใจในกิจกรรมของกองทุน
3. เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
4. เป็นผู้ที่คณะกรรมการมีมติให้เข้าเป็นสมาชิก
5. อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุน

การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

1. ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุน
2. ผู้สมัครต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้
3. คณะกรรมการจะพิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิก

การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

1. ตาย
2. ลาออก
3. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือเป็นคนไร้ความสามารถ
4. ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออก
5. จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน
6. จงใจปิดบังความจริงในใบสมัครสมาชิก
7. นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
8. คุณสมบัติไม่ตรงตามที่กำหนด

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

7. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้ นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สมาชิกที่จะขอกู้ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ยื่นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา
2. คณะกรรมการมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท ในกรณีมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้อย่างใดเกินกว่าสองหมื่นบาท ให้เรียกประชุมสมาชิกเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แต่ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท การอนุมัติกู้เงินพิจารณาตามความเหมาะสม
3. ในกรณีคณะกรรมการมีมติอนุมัติให้เงินกู้ยืม ให้บันทึกความเห็นในใบคำขอกู้ยืม พร้อมทั้งส่งสำเนาให้ผู้ขอกู้และธนาคารทราบโดยเร็ว
4. หลักประกันเงินกู้ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
5. ให้คณะกรรมการกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทน ในอัตราที่แน่นอนตามมติจากที่ประชุมสมาชิก

6. ระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการพิจารณาตามความเหมาะสม แต่ต้องกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา
7. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทน ให้ผู้กู้เสียค่าปรับตามที่ระเบียบกองทุนกำหนดไว้ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับการผ่อนผันการชำระหนี้
8. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืม ให้คณะกรรมการยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย และให้พ้นจากสมาชิกภาพ

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ก)

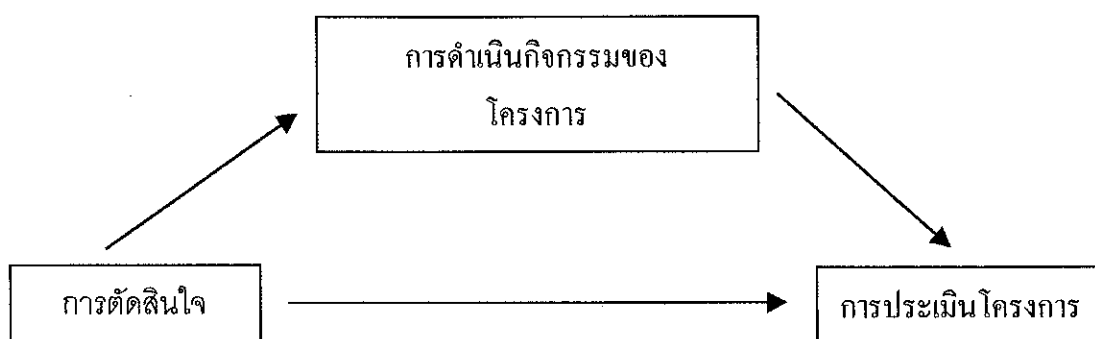
กรณีกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 มีเกณฑ์ในการพิจารณาเงินกู้ดังนี้

1. สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินกู้ต้องจัดทำโครงการขอกู้เงิน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน
2. สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงิน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างและ/หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน
3. วงเงินกู้ ให้สมาชิกผู้ได้รายละเอียดไม่เกินสองหมื่นบาท ยกเว้นการกู้เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนผู้ได้ในวงเงินไม่เกินรายละเอียดสามพันบาท
4. ในกรณีคณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นชอบควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าสองหมื่นบาท ให้คณะกรรมการเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้อย่างหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท

(รายละเอียดเพิ่มเติมอยู่ในภาคผนวก ค)

8. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

กระทรวงศึกษาธิการ , สำนักมาตรฐานการศึกษา, ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา , (2545: 89-91) กล่าวถึงแนวคิดและรูปแบบการประเมินแบบชีพพีของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม ว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐานคือ

แผนภูมิที่ 1 ความคิดพื้นฐานการประเมินพื้นฐานของสตว์เฟิลบีม

สตว์เฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สตว์เฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินแบบซีป (CIPP Model) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

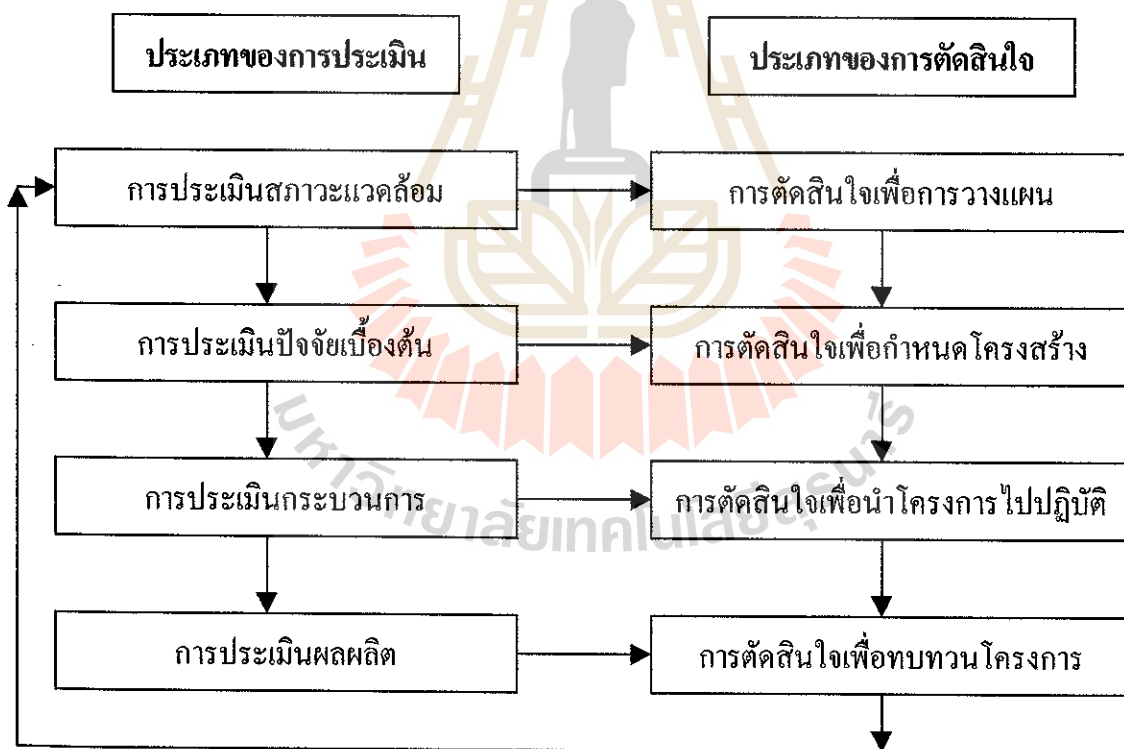
1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้โดยการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจที่กำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

และศัพท์เฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของศัพท์เฟิลบีม

9. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคง ทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา โดยให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตที่ว่างงานศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการบริหารจัดการและประเมินโครงการ ซึ่งเป็นหลักสูตรเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary and Integrated) เน้นการเรียนการสอนเชิงประเมินผลวิจัย (Research Oriented) และศึกษาปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning) เนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและประเมินโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการตลาด การศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวมีระยะเวลา 10 เดือน (ธันวาคม 2544 – กันยายน 2545) ซึ่งบัณฑิตจะได้รับทุนการศึกษาเป็นรายเดือน เดือนละ 6,360 บาท และต้องจ่ายค่าเรียนเดือนละ 600 บาท

โครงการดังกล่าว บัณฑิตจะต้องเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิจัย ในนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างรายได้ สร้างโอกาสให้แก่บัณฑิต ในการพัฒนาความสามารถ และยกระดับการศึกษาให้มีทักษะในการบริหารจัดการและประเมินโครงการ สิ่งสำคัญคือรัฐบาลได้ทราบข้อมูลความก้าวหน้าของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และรายงานผลการวิจัย “สารนิพนธ์” ของแต่ละกองทุน

10. เอกสารหลักวิชาอื่นๆ

10.1 เทคนิคการประชุมแบบ AIC

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, ชุดวิชาการวิจัยชุมชน (2545 : 130-133) กล่าวว่า “AIC” เป็นวิธีการและเทคนิคในการนำคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่งเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 A = APPRECIATION

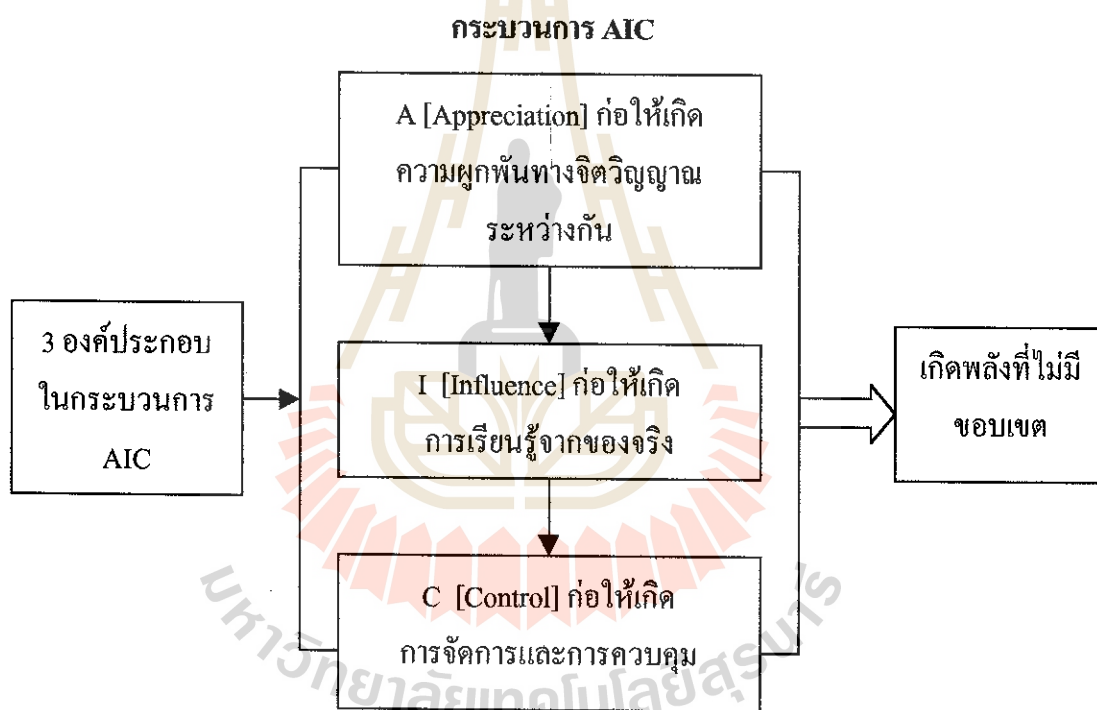
ขั้นที่ 2 I = INFLUENCE

ขั้นที่ 3 C = CONTROL

ขั้นที่ 1 A = APPRECIATION คือ ขั้นตอนในการสร้างความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชมคนอื่น โดยไม่รู้สึกรู้สึต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ ทุกคนมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพข้อเขียนและคำพูด

ขั้นที่ 2 I = INFLUENCE คือขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา โดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนที่มีอยู่ มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์หรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด การกำหนดวิธีการสำคัญ ดังกล่าว สมาชิกจะมีการปฏิสัมพันธ์ และถกเถียงโต้แย้งซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 3 C = CONTROL คือขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ โดยการนำวิธีการสำคัญ มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการอย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีจะมีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่น ๆ

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการ AIC

10.2 แนวคิดการประเมินแบบมีส่วนร่วม

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา, ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา(2545 : 25) กล่าวถึง แนวคิดของการประเมินแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การประเมินแบบมีส่วนร่วมจะต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ตระหนักในความสำคัญของการประเมินร่วมกัน การติดตามประเมินผลจึงจะดำเนินไปอย่างราบรื่นและก่อให้เกิดการเรียนรู้ และปรับปรุงงานอย่างแท้จริง

2. ในการประเมินแบบมีส่วนร่วมทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจร่วมกันในเรื่อง
 - (1) หลักการและแนวคิดการประเมินแบบมีส่วนร่วม
 - (2) ขั้นตอนและวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม
 - (3) บทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่จะเข้าร่วมประเมิน
3. ในการประเมินแบบมีส่วนร่วมจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ ได้แก่ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ปฏิบัติงาน บริหารโครงการ กรรมการและที่ปรึกษาโครงการ พันธมิตร หรือแนวร่วมของโครงการ หน่วยราชการ นักวิชาการ และนักประเมิน การมีส่วนร่วมจะต้องมีส่วนร่วมในเรื่องร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงานและร่วมรับผล
4. ในการประเมินแบบมีส่วนร่วมไม่ควรยึดมาตรฐานของทีมประเมิน หรือมาตรฐานใครคนใดคนหนึ่ง แต่เคารพในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานจริง มาตรฐานควรเป็นมาตรฐานที่ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดเพราะ
 - (1) ผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดสถานการณ์และเข้าใจสภาพพื้นที่ได้ดีกว่าคนภายนอก เป็นผู้ประสบการณตรง แต่บางครั้งอาจวิเคราะห์เข้าใจชาวบ้าน และโครงการหรือด้วยความสัมพันธ์กับโครงการ อาจทำให้เสนอข้อมูลโครงการได้ไม่ทุกเรื่อง การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันจะทำให้การตัดสินใจถูกต้องยิ่งขึ้น
 - (2) ทีมประเมินผลจากภายนอก ไม่สามารถเข้าใจรายละเอียดทุกอย่างของโครงการได้ แต่มีมุมมองหลากหลายและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ จึงสามารถวิเคราะห์ได้เต็มที่ ไม่ติดปัญหาความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนที่เป็นจริง และมุมมองทางวิชาการ จะทำให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพ
5. ในการประเมินแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่การชี้ถูกผิด แต่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จากการทำงานที่ผ่านมาไม่ว่าถูกหรือผิด สำเร็จหรือล้มเหลว ถือเป็นบทเรียนที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งที่ควรปรับปรุงการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

10.3 ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีการมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วม นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 113 –114) อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ , สำนักมาตรฐานการศึกษา , ชุดวิชาการวิจัยชุมชน (2545 : 118-121) ได้สรุปประสบการณ์การทำงานที่ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการ คือ

- 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning process)

การจัดกระบวนการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

- จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ
- จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
- ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
- ลงมือปฏิบัติจริง
- ถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้และความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมมือกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

10.4 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทของชุมชน

มหาวิทยาลัยแม่โจ้, คณะธุรกิจการเกษตร (2544 : 30-32) กล่าวว่า แนวคิดการส่งเสริมบทบาทชุมชนควรจะอยู่ภายใต้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจ หมายถึง สภาวะที่หน่วยงานหรือชุมชนระดับล่างสุดมีอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการดำเนินกิจกรรมของตนเองได้อย่างกว้างขวาง นักทฤษฎีประชาธิปไตยมักจะสนับสนุนให้ชุมชนมีอำนาจในการปกครองตนเอง เพราะเชื่อว่าการปกครองตนเองเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชน และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวของมันเอง ขณะที่นักบริหารและนักเศรษฐศาสตร์มีความเชื่อว่า การกระจายอำนาจจะช่วยเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมของรัฐและสังคม เพราะหน่วยงานระดับล่างมีความคล่องตัวสูง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ช่วยกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ส่วนมุมมองของนักบริหารการพัฒนามองว่า จุดมุ่งหมายสุดท้ายของการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้อง

ถิ่น คือ การพัฒนาภูมิภาคและท้องถิ่นให้เจริญขึ้น ประชาชนในชนบทมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมในขั้นพื้นฐาน และโอกาสในการเข้าร่วมตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายสาธารณะของชุมชนอย่างกว้างขวาง

เงื่อนไขที่สำคัญของการกระจายอำนาจทางการเมืองสู่ชุมชนระดับล่างคือ การมีชุมชนที่เข้มแข็งและมีความต้องการปกครองตนเอง นอกจากนี้การกระจายอำนาจทางการเมืองยังเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการกระจายอำนาจโดยรวม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนและการวางแผนพัฒนาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อเท็จจริงและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ แนวคิดนี้จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชนบท การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทและภารกิจของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้ชัดเจน

3. แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม

แนวคิดนี้เกิดจากการที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือ สภาพปัญหาในสังคมสลับซับซ้อน ไม่สามารถที่จะแก้ไขโดยลำพังได้ หรือมีวัตถุประสงค์/จุดมุ่งหมายที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน จึงนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกันมารวมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์บนพื้นฐานของความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการที่มีการเชื่อมโยงบนเครือข่ายเดียวกัน

10.5 ข่าวกเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านดองปัญหาเล่นพวก – ไม่เข้าใจปรัชญา ไทยรักไทยยอมรับกองทุนหมู่บ้านมีปัญหา หลายชุมชนยังไม่เข้าใจปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านดีพอ คณะทำงานติดตามและส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จ.ชุมพร เปิดเผยว่า คณะกรรมการดูแลกองทุนฯ ได้ออกเยี่ยมการดำเนินงานของแต่ละหมู่บ้านแล้วพบว่าส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและชัดเจน และมีบางหมู่บ้านการบริหารกองทุนหมู่บ้านมีปัญหาและอุปสรรคเพราะชุมชนยังไม่เข้มแข็ง ไม่เข้าใจปรัชญาของกองทุนหมู่บ้าน มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในกลุ่มผู้บริหารกองทุน มีการเล่นพรรคเล่นพวกอยู่ และมีการกล่าวหาว่าการคัดเลือกบัณฑิตอาสาเข้าไปดูแลกองทุนหมู่บ้านมีการเล่นพรรคเล่นพวก และมีการคัดเลือกเฉพาะบุคคลที่เป็นหัวคะแนนของพรรคไทยรักไทย ซึ่ง

หากใครมีข้อสงสัยสามารถขอตรวจสอบความโปร่งใสได้ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันศุกร์ที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2545 หน้า 12)

บทเรียนกองทุน SIF ต่อ “กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท” กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี) เกิดขึ้นได้เพราะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้รัฐบาลในขณะนั้นต้องกู้เงินต่างชาติมาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำนองเดียวกับแนวคิดของพรรคไทยรักไทย แต่เนื่องจากเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง เมื่อเทียบกับกองทุนซีพีที่มีงบประมาณถึง 4,800 ล้านบาท ซึ่งเทียบกันไม่ได้กับเงินของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมากถึง 80,000 ล้านบาท เป้าหมายที่สำคัญของกองทุนซีพี คือการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งควรเป็นเป้าหมายหลักของกองทุนหมู่บ้านด้วย การที่ชุมชนจะต้องนำเสนอโครงการเพื่อให้ออกกองทุนฯ พิจารณาว่าจะให้การสนับสนุนหรือไม่ เท่ากับว่ากองทุนฯ กำลังให้เงินเป็นตัวตั้งหรือเอาเงินล่อให้ชาวบ้านยื่นโครงการมาเสนอ เพื่อขอรับเงิน ถึงแม้ว่าจะต้องใช้คืนภายหลัง ซึ่งจะทำให้เกิด เอ็น พี แอล ทางสังคม จึงเท่ากับว่าเงิน 80,000 ล้านบาท เป็นเครื่องมือที่เข้าไปทำลายรากฐานความสงบสุขของชุมชน ถ้ากองทุนหมู่บ้านของรัฐบาลต้องการให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ กองทุนหมู่บ้านจะต้องไม่ใช่เงินเป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ที่ฉาบฉวยของตนเองและพวกพ้อง เป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านคงเป็นเรื่องของการทำให้ชาวบ้านมีเงินทุนหมุนเวียนและสร้างรายได้ ซึ่งจะต้องบริหารจัดการเงิน 1 ล้านบาทโดยการสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนด้วยเหตุนี้การสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นแนวทางที่กองทุนหมู่บ้านที่ไม่อาจละลายไปได้ เพราะหากไม่ดำเนินการตามแนวทางนี้ เป้าหมายที่ตั้งไว้ก็จะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะผลประโยชน์ตกอยู่กับคนไม่กี่คน ในขณะที่คนส่วนใหญ่ยังต้องแบกรับภาระหนักที่จะต้องจ่ายในรูปของภาษีและใช้หนี้เงินกู้ต่างประเทศ ก็มีผลต่อความล่มสลายของประเทศ เช่นนี้แล้วความล้มเหลวของกองทุนหมู่บ้านจะกลายเป็นหอกที่มิดำพรรคไทยรักไทยและคนที่เกี่ยวข้องอีกนานแสนนาน (หนังสือพิมพ์ชีวิตชุมชน มีนาคม-มิถุนายน 2544 หน้า 4-5)

10.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิภาพรรณ จันทร์เจ้า (2542) ได้ทำการประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) ปี 2536 : ศึกษากรณี จังหวัดบุรีรัมย์ โดยนำแบบจำลอง Input-Output Model มาประยุกต์ใช้ ข้อมูลที่ได้จากครัวเรือนยากจนที่ทำสัญญาขืมเงินในปี 2536 จำนวน 99 ครัวเรือน คณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 34 คน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 12 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ ผลการศึกษา มีดังนี้

การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า จำนวนเงินมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อจำนวนครัวเรือนที่ยากจน และวงเงินที่อนุมัติมีปริมาณน้อย ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการทำงานเกี่ยวกับโครงการ กข.คจ. ค่อนข้างมาก ด้านระเบียบมีความเหมาะสมต่อการดำเนินงานมากขึ้น ส่วนความรู้ความเข้าใจของครัวเรือนยากจนและคณะกรรมการหมู่บ้านต่อโครงการอยู่ในระดับต่ำ

การประเมินกระบวนการ พบว่าการดำเนินงานด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง การพิจารณาคัดเลือกครัวเรือนยากจน ได้ใช้หลักเกณฑ์พิจารณาจากฐานะความเป็นอยู่และความสามารถในการส่งใช้เงินคืน การติดตามให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนที่ยากจนมีความพึงพอใจ ส่วนความเหมาะสมในเลือกอาชีพ พบว่า ครัวเรือนยากจนเลือกอาชีพตามความถนัดและความสามารถ การส่งใช้เงินคืนพบว่ามากกว่าครึ่งสามารถส่งคืนได้หมด

การประเมินผลผลิต พบว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีความพึงพอใจต่อผลที่ได้รับจากโครงการ ส่วนคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ยังเหมือนเดิมก่อนได้รับโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน

การประเมินผลกระทบ พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่ในระดับต่ำ ด้านความพึงพอใจครัวเรือนยากจน พบว่า มีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับปานกลาง ส่วนการบริหารจัดการโครงการของคณะกรรมการหมู่บ้านมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากครัวเรือนยากจน เช่น การส่งใช้เงินยืมไม่เป็นไปตามสัญญา ไม่นำเงินไปประกอบอาชีพตามที่ได้ยื่นเสนอโครงการไว้ รวมทั้งปัญหาเจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจระเบียบโครงการอย่างชัดเจน

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์ จะใช้ปริทัศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว มาใช้เป็นหลักและแนวทางปฏิบัติในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีประโยชน์ในการดำเนินการประเมินโครงการ การวิเคราะห์ติดตามผล และการสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในบทต่อ ๆ ไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้เข้าปฏิบัติงานในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2544 – เดือนกันยายน 2545 โดยทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่รับผิดชอบ คือกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ซึ่งแบ่งวิธีดำเนินการประเมินโครงการออกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้

1. วิธีประเมินโครงการ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัด
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีประเมินโครงการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการประเมินโครงการ และให้ความสำคัญกับข้อมูลตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานข้อมูลต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง เป็นการศึกษาระยะกรณี คือ การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

การประเมินข้างต้นได้นำทฤษฎีระบบมาใช้ในการประเมิน เนื่องจากแนวคิดของทฤษฎีระบบเหมาะสมในการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพราะเป็นการศึกษาและมองภาพชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล ก็คือ ทฤษฎีชีพชีพโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมโดยรวมของหมู่บ้านและสมาชิกผู้กู้
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของระบบการบริหารจัดการและระบบกิจการของสมาชิกผู้กู้

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองระบบคือ ระบบการบริหารการจัดการและระบบกิจการของสมาชิกผู้กู้

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระบบการบริหารการจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และระบบการดำเนินงานกิจการของสมาชิกผู้กู้แต่ละราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมือง นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. ผู้นำชุมชน
3. ประชาชนทั่วไป (ทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	12	คน
2. ผู้นำชุมชน	จำนวน	2	คน
3. ประชาชนทั่วไป			
3.1 เป็นสมาชิกกองทุนที่ไม่ได้เงินกู้	จำนวน	19	คน
3.2 เป็นสมาชิกกองทุนที่ได้รับเงินกู้	จำนวน	24	คน
3.2 ไม่เป็นสมาชิกกองทุน	จำนวน	6	คน

สาเหตุที่ต้องสุ่มตัวอย่าง เพราะว่าประชากรมีขนาดใหญ่ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำเอาประชากรทั้งหมดมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง การเลือกมาเพียงบางส่วนก็สามารถเป็นตัวแทนที่ดีและครอบคลุมประชากรทั้งหมดได้

3. ตัวแปรและตัวชี้วัด

ในการประเมินครั้งนี้ มีการประเมินภาพรวมอยู่ 2 ระบบ คือ

3.1 หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (หน่วยระบบ A)

3.2 หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B)

3.1 หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (หน่วยระบบ A) ประกอบด้วย

1. ตัวชี้วัดบริบท แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

1.1 ระดับประเทศ ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

1.1.6 บรรยากาศความอ่อนแอในชุมชนเมืองและท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล่มสลายของชุมชนเมืองและท้องถิ่นชนบท

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

1.2.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.2.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1.2.6 ผู้นำชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชน

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

2.1 นโยบายของรัฐบาล

2.2 คณะอนุกรรมการระดับอำเภอ

2.3 เงินกองทุน 1 ล้านบาท

2.4 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

2.5 สมาชิกกองทุน

- 2.6 เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
- 2.7 บัณฑิตกองทุน
- 3. ตัวชี้วัดกระบวนการ ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
 - 3.2 การพิจารณาอนุมัติเงินกู้
 - 3.3 การทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน
 - 3.4 การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
 - 3.5 การรับชำระหนี้
 - 3.6 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
- 4. ตัวชี้วัดผลผลิต ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง
 - 4.1.1 จำนวนสมาชิกกองทุน
 - 4.1.2 ยอดเงินที่ปล่อยกู้
 - 4.1.3 จำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้
 - 4.1.4 ยอดเงินชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง
 - 4.2.1 จำนวนผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้
 - 4.2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
 - 4.2.3 การขยายกิจการของผู้กู้
 - 4.2.4 การเกิดกิจการใหม่ ๆ ในท้องถิ่น
 - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม
 - 4.3.1 กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
 - 4.3.2 ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
 - 4.3.3 ทักษะคติของสมาชิกต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - 4.3.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
 - 4.3.5 บัณฑิตได้รับความรู้จากการประเมินโครงการ

3.2 หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) ประกอบด้วย

1. ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้ ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1.1 ความรู้ความสามารถของผู้กู้
- 1.2 หนี้สินของผู้กู้
- 1.3 รายได้ของครอบครัว
- 1.4 ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 2.1 จำนวนเงินกู้ที่ได้รับจากกองทุน
 - 2.2 สถานที่ และวัตถุดิบ
 - 2.3 กำลังการทำงาน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการ ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
 - 3.1 การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2 การหาตลาดที่ดี
 - 3.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การวิเคราะห์ประเมิน
4. ตัวชี้วัดผลผลิต แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง
 - 4.1.1 รายได้เป็นเงิน
 - 4.1.2 ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งที่
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง
 - 4.2.1 ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - 4.2.2 ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดี
 - 4.3 ผลกระทบโดยอ้อม
 - 4.3.1 ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง
 - 4.3.2 ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
 - 4.3.3 การกลับคืนถิ่นของประชาชน

ตัวชี้วัดการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยระบบ A และหน่วยระบบ B นั้น มีความเชื่อมโยงต่อกันความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยระบบ เพราะหน่วยระบบ A ประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้กู้ชำระคืนก็จะ

ส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยระบบ A มากขึ้น ในทำนองคล้ายกันกับผลผลิตของหน่วยระบบ A คือ ยอดเงินกู้ที่ให้กับผู้กู้ ถ้าออกไปสู่คนดีและมากพอ หน่วยระบบ B จะประสบความสำเร็จด้วย

เพื่อความสะดวกแก่การเก็บข้อมูลและเขียนสรุปผลเกี่ยวกับการบรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ประการ ของการทำสารนิพนธ์ ผู้ทำสารนิพนธ์ได้กำหนดตัวแปร โดยนำตัวแปรของทั้ง 2 หน่วยระบบมาเรียงเรียงใหม่ ซึ่งได้แจกแจงตัวแปรและลักษณะค่าของตัวแปรได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บรรลุเป้าหมาย 5 ข้อเพียงใด อันได้แก่

1.1 การเกิดกองทุนหมู่บ้าน

ตัวแปร

ลักษณะค่าของตัวแปร

1. การมีกองทุนหมู่บ้าน	- มีกองทุนอยู่ก่อนแล้วก็กองทุน - มีกองทุนขึ้นใหม่จากกองทุนเงินล้าน - รวมเงิน 1 ล้านบาทสมทบกับกองทุนหนึ่ง กองทุนใด
2. การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน	- มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกองทุน - มีบุคคลเกี่ยวข้องข้องกับกองทุนมาให้ความรู้ - ข้อมูลอื่นๆ ที่มีอยู่ใน บร.3
3. ทักษะคนที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน	- มีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน - มีกองทุนหมู่บ้านที่สามารถพัฒนาอาชีพ และรายได้ - ข้อมูลอื่นๆ ที่มีอยู่ใน บร.3
4. การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน	- มีการพัฒนาอาชีพ - มีการสร้างงาน - มีการสร้างรายได้ - มีสวัสดิภาพของสมาชิกกองทุน
5. แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน	- มีบุคคลสนับสนุนให้เกิดกองทุน - มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือมาสมัคร เป็นสมาชิกของกองทุน - ข้อมูลอื่นๆ ที่มีอยู่ใน บร. 2
6. ยอดเงินปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน	- จำนวนสมาชิกกองทุน

1.2 การมีระบบบริหารกองทุน

ตัวแปร

1. คณะกรรมการบริหารกองทุน
2. ระเบียบการบริหารกองทุน
3. การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร
4. การตัดสินใจเงินกู้
5. มีการจัดสรรผลประโยชน์

- จำนวนเงินออมและเงินลงทุน
- ยอดเงินคงเหลือของกองทุนเงินล้าน

ลักษณะค่าของตัวแปร

- มีคณะกรรมการบริหารกองทุน
- จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุน
- มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบของกองทุน
- มีระเบียบการบริหารกองทุน
- มีการร่วมกันสร้างระเบียบของกองทุน
- มีการประชุมของคณะกรรมการ
- มีการรับสมัครสมาชิก
- มีการระดมทุนเงินฝาก
- มีระเบียบการกู้เงิน
- มีระเบียบการคิดดอกเบี้ย
- จำนวนผู้กู้ที่ได้รับการพิจารณาเงินกู้จากคณะกรรมการ
- จำนวนผู้กู้ที่ไม่ได้รับการพิจารณาเงินกู้
- จำนวนผู้กู้ที่มีความพอใจกับการพิจารณาเงินกู้
- จำนวนผู้กู้ที่ไม่พอใจกับการพิจารณาเงินกู้
- จำนวนยอดกองทุนสะสมจากเงินล้าน
- จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับจากการกู้เงิน
- มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

1.3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ตัวแปร

1. มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะค่าของตัวแปร

- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	- มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารกองทุน - มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพของผู้กู้
3. มีความเข้าใจในเรื่องการพึ่งตนเอง	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการพึ่งตนเอง - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
4. มีการปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง	- มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการบริหารกองทุน - มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการประกอบอาชีพ
5. มีความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น - มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. มีการปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	- มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารกองทุน - มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินธุรกิจของผู้กู้ - ข้อมูลอื่น ๆ ในแบบรายงาน บร. 1

1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1. การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุนโดยรวม	- มีการชี้แนะในเรื่องของกองทุนให้ชาวบ้านเข้าใจหลักการสำคัญว่ากองทุนเป็นของสมาชิกทุกคน - สมาชิกกองทุนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานว่าจะต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนของตนเอง - สมาชิกเห็นโอกาสในการใช้กองทุนที่ถูกต้อง
2. ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละราย	- ผู้กู้แต่ละรายมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยไม่กู้หนี้เพิ่ม - ผู้กู้แต่ละรายมีความคิดในการดำเนินการ

- ประกอบอาชีพโดยหลักการพึ่งตนเอง
- ผู้ดูแลแต่ละรายมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยคำนึงถึงผู้บริโภคและมีตลาดที่แน่นอน

1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1. ศักยภาพเดิมของบริบทมีมากน้อยเท่าใด	- สภาพของดิน - สภาพของแหล่งน้ำ - จำนวนประชากร - อาชีพครั้งแรกของประชากร - ถนน - ไฟฟ้า - ประปา
2. การดำเนินงานเท่าที่ผ่านมา มีศักยภาพในด้านต่างๆ	
2.1 ทุนด้านการเงิน	- จำนวนเงินกองทุนในหมู่บ้าน - จำนวนกลุ่มต่าง ๆ และจำนวนเงิน
2.2 ทุนด้านทรัพยากรทางกายภาพ	- จำนวนและลักษณะประชากร - การประกอบอาชีพ - สภาพของที่ดิน - ข้อมูลอื่น ๆ ในบร. 1
2.3 ทุนทางวัฒนธรรมประเพณี	- จำนวนวัด - การใช้ภาษาพื้นบ้าน
2.4 ทุนทางปัญญา	- จำนวนโรงเรียนในตำบล - จำนวนนักเรียนในระดับต่างๆ - จำนวนภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. มีความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้ดูแล	
3.1 การเกษตร	
3.2 ค้าขาย	
3.3 การบริการในหมู่บ้าน	
3.4 อุตสาหกรรมในครัวเรือน	

3.5 การลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกและด้านลบมีอะไรบ้าง ที่จัดขบวนการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

2.1 ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน	- มีใครบ้างมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนมีจำนวนมากน้อยเท่าไร
2. มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน	- จำนวนกองทุนเดิมในหมู่บ้าน - จำนวนเงินสะสมในหมู่บ้าน
3. มีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน	- จำนวนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

2.2 ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1. การนำเงินกู้ไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน	- จำนวนผู้กู้ที่นำเงินกู้ไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเกิดองค์กรเครือข่ายเรียนรู้

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1. มีเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน	- มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน - มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเสริม
2. มีองค์กรแหล่งความรู้ที่เสริมการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน	- มีหน่วยองค์กรมาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต - มีการจัดตั้งองค์กรแหล่งความรู้ในหมู่บ้าน
3. มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายในหมู่บ้าน	- มีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ - มีการจำหน่ายผลผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมกับตำบลอื่นๆ

วัตถุประสงค์ที่ 4 การค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

4.1 ความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

ตัวแปร

ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

1. มีความสามัคคี
2. มีความซื่อสัตย์
3. ยกย่องคนทำดี
4. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
5. มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
6. มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
7. ครอบครัวในหมู่บ้านมีความอบอุ่น
8. มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร
9. มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก
10. มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
12. มีแผนงานชุมชนโดยสมาชิก

ลักษณะค่าของตัวแปร

- ลักษณะของค่าตัวแปรอยู่ใน บร. 2

4.2 ความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามที่คณะประชาชนในท้องถิ่นที่ผู้ทำสารนิพนธ์รับผิดชอบ

ตัวแปร

ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

ลักษณะค่าของตัวแปร

- สรุปข้อมูลต่างๆตามทัศนะของประชาชนในหมู่บ้านที่ผู้จัดทำรับผิดชอบ ตามข้อมูลรายงาน บร. 7

ตัวชี้วัดและตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบหาผลที่ได้จากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด และมีผลกระทบอะไรบ้าง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินครั้งนี้ คือ แบบรายงานต่าง ๆ (บร.1-12) ซึ่งเป็นแบบรายงานการเก็บข้อมูลของบัณฑิตกองทุน โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งได้แก่

- 1) แบบรายงาน บร.1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน

- 2) แบบรายงาน บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
- 3) แบบรายงาน บร. 3 แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) แบบรายงาน บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- 5) แบบรายงาน บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 6) แบบรายงาน บร. 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 7) แบบรายงาน บร. 7 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
- 8) แบบรายงาน บร. 8 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- 9) แบบรายงาน บร. 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์
- 10) แบบรายงาน บร. 10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
- 11) แบบรายงาน บร. 11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี
- 12) แบบรายงาน บร. 12 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการทำการประเมินในครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์มีลำดับขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมกับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ เช่น ตัวผู้ประเมิน แบบรายงาน ข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง
2. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่ได้กำหนดไว้
3. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ว่ามีจำนวนเพียงพอ ถูกต้อง และสมบูรณ์หรือไม่
4. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์

ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนข้างต้นโดยใช้เครื่องมือในการประเมินโครงการ คือ แบบรายงานต่าง ๆ (บร.1-บร.12) ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ใช้วิธีศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บไว้แล้ว ซึ่งเรียกว่า ข้อมูลมือสอง (Secondary data) ได้แก่ กชช. 2 ค จปฐ. แผนที่หมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบล เอกสารต่าง ๆ ของกองทุน

2. ใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ และทำความเข้าใจ แล้วจดบันทึกข้อมูลเก็บไว้
3. ใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ความคิดเห็น ทักษะคติ ฯลฯ แล้วจดบันทึกข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์ ทั้งแบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง
4. ใช้วิธีการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเต็มที่ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ต่าง ๆ ระหว่างชาวบ้านกับบัณฑิต กองทุน
5. ใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการศึกษาศาสนิกกองทุนที่ได้รับเงินกู้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินครั้งนี้มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทบทวน แยกประเภท วิเคราะห์ ตีความ สรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ โดยยึดหลักความเป็นจริง เหตุผล และนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ซึ่งแบ่งออกเป็น

- การวิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ การคำนวณค่าร้อยละ
- การวิเคราะห์โดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีประเมินโครงการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรและตัวชี้วัด เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญในการจัดทำสารนิพนธ์ เนื่องจากการทำสารนิพนธ์ให้ประสบผลสำเร็จจะต้องอาศัยวิธีการดำเนินการประเมินโครงการที่มีประสิทธิภาพ

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

สารนิพนธ์นี้ใช้หลักการประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงเป็นสำคัญ โดยจะนำเสนอข้อมูลสภาพจริงเท่านั้น ด้วยการรายงานข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ชิพพ์ โมเดล (CIPP Model) ซึ่งมีผลการติดตามประเมินโครงการ ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน
2. ผลการประเมินโครงการโดยรวม
3. ผลการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

โกศล วงศ์สวรรค์, สุธิลา ตูลยะเสถียร และ สติติ วงศ์สวรรค์ (2543 : 170) กล่าวถึงสภาพความยากจนว่า ภาวะความยากจนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ความยากจนเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญและให้ความเอาใจใส่ที่จะเร่งแก้ปัญหา เนื่องจากความยากจน อาจนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้อย่างมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาต่อຍการศึษา ปัญหาทุพโภชนาการ ฯลฯ และอาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองได้ในที่สุด

โกศล วงศ์สวรรค์ และคนอื่นๆ (2543 :179-180) กล่าวถึง สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยว่า ในการกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ธนาคารโลก พิจารณารายได้ประชาชาติแล้วกำหนดให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก้าวพ้นจากระดับประเทศยากจนมาเป็นประเทศที่มีฐานะระดับกลางแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาประเทศและการที่รายได้ส่วนใหญ่ยังไม่กระจายตัวเท่าที่ควร จึงยังพบความยากจนกระจายอยู่ในส่วนใหญ่ของประเทศ กลุ่มอาชีพที่ยากจนที่สุดยังคงเป็นกลุ่มเกษตรกร ซึ่งปรากฏว่ามีรายได้ที่น้อยที่สุด คือ เพียงครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ยทั้งประเทศเท่านั้น คนจนมีความคุ้นเคยกับสังคม แต่สังคมโบราณบุคคลมีความแตกต่างระหว่างกันยังไม่มาก จึงดูไม่เป็นปัญหาที่มีความรุนแรง สมัยนี้แน่นอนอาจไม่เป็นปัญหาด้วยซ้ำไป เพราะบุคคลไม่มีความเคียดแค้น ปัจจุบันความแตกต่างของบุคคลมีมาก ปัญหาความยากจนจึงมีอยู่ทั่วไป ทั้งในเมืองและชนบท ในเมืองมีกลุ่มคนยาก

จนเรียกว่าแหล่งเสื่อมโทรม (Slum) และความยากจนนับวันจะทวีมากขึ้นทุกที เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดปัญหานี้ ปัญหาความยากจนจะก่อให้เกิดวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย (Vicious Circle) ผู้ใดตกอยู่ในวัฏจักรนี้แล้วเป็นการยากที่จะฝ่าวงล้อมออกมาได้

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

กระทรวงศึกษาธิการ , สำนักมาตรฐานการศึกษา , ชุดวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ (2545:223-225) กล่าวว่า การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงควรให้ความสนใจต่อการดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง และผู้ประกอบการควรให้ความสนใจต่อนโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยตรง เช่น นโยบายการสร้างรายได้ นโยบายด้านพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

1.1.2.1 นโยบายการสร้างรายได้ คือการแก้ปัญหาหนี้สินของประเทศด้วยการสร้างรายได้ โดยส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชน ในระดับฐานรากของประเทศ ตั้งแต่การผลิตเพื่อบริโภค การนำผลผลิตที่เหลือออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ในครอบครัว ส่งเสริมการรวมตัวเพื่อดำเนินเศรษฐกิจระดับชุมชน เร่งพัฒนาผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งส่งเสริมเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกันกับธุรกิจขนาดใหญ่ ทั่วประเทศทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยมีแนวนโยบายครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม และด้านการบริการ

1.1.2.2 นโยบายด้านพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ได้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาเครือข่ายการค้าเข้าสู่ระดับโลก ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยตรงคือ การส่งเสริมให้ธุรกิจค้าปลีกขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถดำรงอยู่และปรับตัวรองรับการแข่งขันการเปิดเสรีด้านการค้าและบริการได้

รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนที่จะส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ให้มีความเข้มแข็ง พร้อม ๆ กับการเร่งสร้างผู้ประกอบการ SME รายใหม่ เพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ อันเป็นฐานภาษีให้กับประเทศในระยะยาว โดยดำเนินการดังนี้

- 1) คณะรัฐมนตรีเห็นชอบจัดตั้งธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME Development Bank) นอกเหนือจากการจัดตั้งกองทุนร่วมทุน
- 2) มอบหมายให้ธนาคารพาณิชย์ของรัฐเร่งปล่อยสินเชื่อให้กับ SME
- 3) ลดภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับ SME เฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบการมีทุนจดทะเบียนชำระแล้ว ไม่เกิน 6 ล้านบาท

4) ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) เพื่อจูงใจให้นำเงินไปลงทุนในกิจการ SME ที่มีศักยภาพในการเติบโตดังนี้

- ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้สำหรับรายได้ที่เป็นเงินปันผลหรือผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้นที่ธุรกิจร่วมลงทุนได้รับ

- ยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินปันผลและผลประโยชน์จากการโอนหุ้นที่ผู้ลงทุนได้รับจากการลงทุนในธุรกิจเงินร่วมลงทุน

จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และได้ส่งเสริมธุรกิจประเภทนี้อย่างจริงจัง ดังนั้นจะเห็นว่า มีหน่วยงานต่าง ๆ มากมายทั้งในภาครัฐและเอกชน ได้เข้ามามีบทบาทต่อการส่งเสริมธุรกิจดังกล่าว

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

โกเมน จิรัญกุล และ เสรี ลีลาภย์ (2544 : 95) กล่าวถึงปัญหาการขาดดุลการค้าว่า ดุลการค้าของไทยขาดดุลมาช้านานแล้ว แต่เริ่มเป็นปัญหาและถูกจับตามองก็ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา เพราะการขาดดุลการค้าของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นมาโดยตลอด ในปี พ.ศ.2515 ไทยขาดดุลการค้าเป็นมูลค่า 8,384 ล้านบาท จนถึงปี พ.ศ. 2538 ยอดขาดดุลการค้าได้เพิ่มขึ้นมาเป็น 357,281 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2539 มียอดขาดดุลสูงถึง 421,786 ล้านบาท

จนมาถึงในปี 2545 ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) (2545 : 20) กล่าวถึงดุลการค้าในเดือนพฤษภาคม 2545 ว่าดุลการค้าขาดดุล 11.5 พันล้านบาท

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2543 : 2) กล่าวถึงปัญหาการขาดดุลการค้า ว่า ในปัจจุบันปัญหานี้มีลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะทางเศรษฐกิจของเรานั้นเอง เราส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามามาก แต่ส่งออกสินค้าของเราไปขายยังต่างประเทศได้น้อย การขาดดุลการค้าจึงเป็นไปในอัตราสูงต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน แม้ว่าทุกวันนี้รัฐบาลจะพยายามลดการขาดดุลการค้าลงบ้าง แต่ก็ยังขาดดุลอยู่อีกมาก การแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้า ควรเน้นที่แนวทางพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยลดการนำเข้าสินค้าประเภททุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศลง พร้อมกันนั้นก็ใช้แนวทางการส่งเสริมสินค้าของเรา ซึ่งมีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของตลาดออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ หากทำได้ก็จะคลี่คลายปัญหาการขาดดุลการค้าได้มากทีเดียว

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สามัคคี บุญชะวัฒน์ (2543 : 78) กล่าวว่า สำหรับประเทศไทย ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล มลพิษทางน้ำ อากาศและเสียง ประเด็นปัญหาเกิดจากสาเหตุหลัก 4 ประการ คือ

1) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ทำให้มีความต้องการในเรื่องอาหารและที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น เป็นผลทำให้การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรที่ดิน ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น อากาศ เสียง

2) ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเติบโตอย่างรวดเร็ว และมีการใช้วัตถุพิษและผลิตภัณฑ์ที่สลายตัวยาก และเป็นพิษเพิ่มมากขึ้น เช่น สารเคมี พลาสติก ยากำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในเวลาต่อไป

3) ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการขยายตัวในการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างสาธารณูปโภค ถนน เป็นจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งถนนที่สร้างขึ้นก็ไปปิดกั้นการไหลของน้ำที่จะไปสู่ทะเล แม่น้ำ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังบางแห่ง

4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ ในปัจจุบัน

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากความยากจน มีรายได้น้อยไม่เพียงพอค่าใช้จ่าย ทำให้ต้องไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ หรือกู้ยืมยืมเงินกู้ในระบบ ความเดือดร้อนดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี (2545 : 3-4) ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2544 ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม และเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม 2544 จากครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศประมาณ 16,500 ครัวเรือน มาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสำรวจในปี 2543 พบว่าหนี้สินของครัวเรือนทั่วประเทศโดยรวมลดลงเพียงร้อยละ 0.2 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลงประมาณร้อยละ 9-10 ในขณะที่ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบ ๆ กรุงเทพฯ (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) และครัวเรือนในภาคเหนือ มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 และ 13.8 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนในภาคใต้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเป็นหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ปี 2544 กับปี 2543 เป็นรายภาค

ภาค	หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)		
	ปี 2543	ปี 2544	อัตราร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
ทั่วราชอาณาจักร	68,405	68,279	-0.2
กรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด	126,527	133,660	5.6
กลาง	69,579	62,555	-10.1
เหนือ	56,199	63,977	13.8
ตะวันออกเฉียงเหนือ	52,494	47,549	-9.4
ใต้	54,136	54,250	0.2

1.1.6 บรรยายภาพของความอ่อนแอในชุมชนเมืองและท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล้มเหลวของชุมชนเมืองและท้องถิ่นชนบท

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 1-10) กล่าวว่า แม้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมา ได้ก่อประโยชน์แก่สังคมหลายด้าน แต่ในขณะเดียวกันกลับสร้างบาดแผลฉกรรจ์จำนวนมากทั้งไว้รอการเหยี่ยวชารักษา บาดแผลร้ายแรงบาดแผลหนึ่ง ได้แก่ การที่สังคมเต็มไปด้วยชุมชนอ่อนแอและล้มเหลวทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท อันเป็นผลจากแนวทางการพัฒนาอย่างขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบท

ชุมชนในชนบทมีความอ่อนแอและล้มเหลว เนื่องจากหนุ่มสาวในชนบทจำนวนมากต่างละทิ้งที่ทำกินทางการเกษตร เข้ามาแสวงหารายได้ที่ดีขึ้นด้วยการเป็นแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ๆ ขณะที่เกษตรกรที่เหลืออยู่กลับไร้พลังในการรวมตัวในการพัฒนาชุมชนของตน อันเนื่องจากระบบเน้นการพึ่งพิงส่วนกลาง ยิ่งกว่านั้นการที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนให้เพาะปลูกพืชเพียงชนิดเดียวอย่างขาดความรอบคอบ เป็นเหตุให้เงินทุนของเกษตรกรหมดไปกับค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง อีกทั้งยังต้องตกอยู่ภายใต้การกตราคาของพ่อค้าคนกลาง และมีความเสี่ยงต่อราคาพืชผลที่ตกต่ำ เกษตรกรจำนวนไม่น้อยจึงมีหนี้สินที่ไม่สามารถผ่อนชำระได้ ซึ่งยังเป็นตัวเร่งให้ชุมชนในชนบทล้มเหลวเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในยุคฟองสบู่ที่ผ่านมาราคที่ดินได้รับการปั่นให้สูงอย่างขาดความยั่งยืน ในยุคนั้นมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยได้ขายที่ทำกินของตนให้แก่นายทุนซึ่งนำไปสร้างเป็นสนามกอล์ฟ รีสอร์ท ฯลฯ ตัวอย่างเหตุผลต่างๆ ดังกล่าวนี้ นับเป็นบาดแผลสำคัญของการล้มเหลวของชุมชนชนบทในช่วงที่ผ่านมา ไม่เฉพาะแต่ในชุมชนชนบท

เท่านั้นที่ล้มสลายลง แต่ความเป็นชุมชนเมืองยังไม่เคยรวมตัวกันได้นับตั้งแต่อดีต เมืองใหญ่เป็นเพียงแหล่งรวมคนทั่วทุกสารทิศ คนในสังคมเมืองต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาชุมชน ไม่ว่าจะปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นปัญหาเรื้อรังสะสมมุ่งคอยการแก้ไขจากภาครัฐเท่านั้น โดยชุมชนเกือบจะไม่ได้มุ่งที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยตนเองเลย

ความอ่อนแอของชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ทำให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบผลสำเร็จ และยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตกต่ำกว่าที่พึงจะเป็น มูลเหตุบางประการสำคัญที่ทำให้ชุมชนในเมืองและชนบทล้มสลาย ได้แก่ การพัฒนาที่มุ่งเพียงเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การพัฒนาที่ทำให้สถาบันทางสังคมและเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนชุมชนในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกชุมชน

ภาวะล้มสลายของชุมชนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของรัฐในการพัฒนาประเทศ โดยเปลี่ยนทิศทางการให้เศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ตู้อการให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยเฉพาะต้องสร้างชุมชนให้เป็นหนึ่งในสถาบันหลักที่มีความเข้มแข็ง และพัฒนาตนเองสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ เพราะหากชุมชนแข็งแกร่งจะเป็นมูลเหตุสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

1.1.7 ค่านิยมกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

นางลักษณะ เทพสวัสดิ์ (2543 : 26-28) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้เราพบว่าปัญหาหนึ่งที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ก็คือ ปัญหาการขาดดุลการค้า ทั้งนี้เพราะค่านิยมของสังคมไทยที่ยังนิยมสินค้าที่ผลิตในต่างประเทศ จึงได้มีการพยายามในการรณรงค์ให้ชาวไทยนิยมใช้สินค้าที่ผลิตในประเทศไทย ดังคำกล่าว “ไทยทำ ไทยใช้ ไทยมั่นคง” ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทยเราเอง

ปัญหาอยู่ที่ว่า “ค่านิยมของเราไม่ดีพอ” ชาตินิยมของเรายังไม่เข้มข้นถึงขั้นที่น่าสนใจ เรายังนิยมใช้ของต่างชาติชนิดเดียวกับที่เราผลิตได้เอง ในบางสิ่งบางอย่างของเราผลิตได้เอง มีคุณภาพดีกว่าสินค้าต่างประเทศด้วยซ้ำไป แต่เราก็ไม่นิยมใช้ของใช้นั้นเอง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัย 4 สำหรับการดำรงชีวิต เพราะเราได้สร้างค่านิยมผิด ๆ เสียแล้วว่า “ของไทยสู้ของต่างชาติไม่ได้” คนที่ใช้ของไทยเป็นคนฐานะไม่ดี ไม่มีเกียรติ คนที่ใช้ของต่างประเทศ เป็นคนมีฐานะมั่นคง มีเกียรติ มีคนนิยมชมชอบ มีรสนิยมสูง เพื่อให้ของที่ผลิตในประเทศไทยอยู่รอด ผู้ผลิตในประเทศไทยจึงต้องนำสินค้าที่ผลิตในเมืองไทยส่งไปประทับตรายังประเทศใกล้เคียง ให้เป็นสินค้าของประเทศนั้น ๆ เพียงเท่านั้น เราชาวไทยผู้ใฝ่ใจในสินค้าต่าง

ประเทศ ก็พึงพอใจซื้อกันแล้ว ชาวไทยที่ไปเที่ยวต่างประเทศที่ใกล้เคียงบ้านเราก็นำซื้อของกลับมาฝากคนทางบ้าน เพื่อให้มีค่าในฐานะของฝากจากต่างประเทศ แต่หารู้ไม่ว่าสินค้าที่ซื้อมานั้นเป็นสินค้าที่ทำในเมืองไทย และราคาก็แพงกว่าด้วย นี่คือความจริงในปัจจุบันที่เกิดค่านิยมที่ผิดพลาด

เป็นเรื่องที่สังเกต ได้ว่าสินค้าที่ผลิตในเมืองไทย ส่วนใหญ่จะตั้งชื่อเป็นภาษาต่างประเทศ ทำเครื่องหมายและออกแบบ ตลอดจนเนื้อหาสาระให้คล้ายกับของต่างชาติ ทั้งนี้เพื่อล่อใจคนซื้อที่มีค่านิยมใช้ของต่างประเทศให้เข้าใจว่าเป็นสินค้าจากต่างประเทศ นี่คือนิยมผิด ๆ ที่ถูกปลูกฝังไว้เป็นเครื่องกีดขวางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมาช้านานแล้ว ถ้าหากเป็นพวกค่านิยมเฉพาะปัจเจก 4 ก็ยังพออนุโลมกันได้ แต่ทว่าเวลานี้เราได้สั่งสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศเข้ามาด้วย นี่คือปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญ เราเห็นแล้วว่าปัญหาอยู่ตรงนี้เองไม่ใช่อะไรที่เราทำไม่ได้ แต่อยู่ที่เราไม่นิยมใช้ของที่เรทำขึ้นเอง เราไม่ยึดหลัก “ไทยทำ ไทยใช้ ไทยมั่นคง” แต่กลับไปนิยมหลัก “ฝรั่งทำ ไทยใช้ ฝรั่งมั่นคง” ฉะนั้น ถึงเวลาแล้วที่เราจะเปลี่ยนค่านิยมเสียใหม่ ขอให้หันมานิยมใช้ของไทย ซึ่งผลิตในประเทศไทย

จากผลการประเมินบริบทชุมชนระดับประเทศ ไม่ว่าจะจะเป็นความยากจนของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ภาวะการขาดดุลการค้า สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน บรรยากาศความอ่อนแอในชุมชนเมืองและท้องถิ่นชนบท และค่านิยมกระแสวัฒนธรรมและสินค้าต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่สภาพบริบทดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จากการประเมินบริบทดังกล่าว เมื่อพิจารณาโดยรวมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จึงมีโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนู หมู่ที่ 1 เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2344 หรือประมาณ 200 ปีมาแล้ว ชื่อบ้านนูมีที่มาจากคำว่า “นู” ซึ่งในสมัยนั้น “นู” หมายถึง โดกที่เป็นป่า (โดก หมายถึง พื้นที่ราบสูง มีลักษณะคล้ายกับเนิน) มีอยู่ 2 นู คือ นูหนองไฮ และนูย่านาง นูหนองไฮ เป็นนูที่มีหนองน้ำ ซึ่งจะมีน้ำอยู่ตลอดเวลา ส่วนนูย่านาง เป็นนูที่มีต้นย่านางขึ้นขึ้นอยู่เต็มไปหมด ชาวบ้านในสมัยจึงพากันเรียกว่า นู จนติดปากและได้กลายมาเป็นชื่อของหมู่บ้านนูในปัจจุบัน เมื่อก่อนหมู่บ้านนูอยู่ในเขตตำบลบ้านโพธิ์และเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2538 ได้แยกจากตำบลบ้านโพธิ์มาเป็นตำบลตลาด

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านนู คือนายฮั่ว พินิจจ่อหอ และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

คือนายรูป รอดจอหอ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลตลาด คนกลุ่มแรกที่มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน สันนิษฐานว่าอพยพมาจากบ้านตลาด บ้านโพธิ์ และบ้านจอหอ มีประมาณ 20 หลังคาเรือน ลักษณะ บ้านเรือนในอดีตส่วนมากจะเป็นแบบสร้างด้วยไม้ทั้งหลังยกใต้ถุนสูง ปัจจุบันบ้านเรือนแบบเก่าก็ ยังคงมีอยู่ แต่บางหลังจะมีแบบเอาปูนมาทำเป็นเสาบ้าน และได้ถุนบ้านทำผนังบ้านกันด้วยปูน ส่วนมากจะเป็นร้านค้า และแบบที่สร้างด้วยปูนทั้งหลัง เมื่อประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนมากขึ้น จึงได้มีการขยายหมู่บ้านออกโดยมีถนนสายหลักภายในหมู่บ้านเป็นตัวเชื่อม แบ่งแยกหมู่บ้านนุ หมู่ ที่ 1 ออกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้าน คือหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 2

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ลักษณะที่ตั้ง หมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 เป็นที่ราบสูง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 2,635 ไร่ ซึ่ง มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่นดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านธรรมจันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ และบ้านนุ หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านนุ หมู่ที่ 2 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านตลาด หมู่ที่ 3 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านจอหอ ตำบลจอหอ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

แหล่งน้ำ ภายในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค นอกจากประปาหมู่บ้านแล้วยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน (แห่ง)	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	10	✓	
สระน้ำ	1	✓	
คลองน้ำ	2	✓	

จากตารางที่ 2 พบว่า แหล่งน้ำส่วนมากเป็นแหล่งน้ำประเภทบ่อน้ำตื้น ส่วนสระน้ำ และคลองน้ำ มีเป็นส่วนน้อย

ลักษณะประชากร หมู่บ้านบุหมู่ที่ 1 มีจำนวนครัวเรือน 161 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 786 คน เป็นชาย 361 คนและหญิง 425 คน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	361	45.93
- หญิง	425	54.07
รวม	786	100
2. อายุ		
1 วัน – 2 ปี	12	1.53
3 ปีเต็ม – 5 ปี	20	2.55
6 ปีเต็ม – 11 ปี	38	4.83
12 ปีเต็ม – 14 ปี	41	5.22
15 ปีเต็ม – 17 ปี	38	4.83
18 ปีเต็ม – 49 ปี	482	61.32
50 ปีเต็ม – 59 ปี	63	8.02
60 ปีเต็มขึ้นไป	92	11.70
รวม	786	100

จากตารางที่ 3 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านบุ หมู่ที่ 1 มากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง และประชากรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 18 ปีเต็ม – 49 ปีเต็ม

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านบุ หมู่ที่ 1 อาชีพเดิมของชาวบ้าน คือ การทำเกษตรกรรม (ทำนา, ทำสวน, ทำไร่) ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประกอบ อาชีพเกษตรกรรมอยู่ แต่บางครัวเรือนก็ประกอบอาชีพอื่นควบคู่ไปด้วย ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันทำนา ทำสวน ทำไร่ เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จำนวนพื้นที่ในการทำเกษตรโดยรวมของหมู่บ้านมีประมาณ 1,251 ไร่ ซึ่งจำนวนที่ดินทำกิน โดยเฉลี่ยของแต่ละครอบครัวประมาณ 8 ไร่ต่อครอบครัว

ปัจจุบันในหมู่บ้าน มีร้านค้า 5 ร้านส่วนใหญ่จะเป็นร้านขายของชำและอาหาร มีโรงเรียน 1 โรง และมีโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์รับตักแต่งภายในและภายนอก 1 แห่ง

1.2.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษา มีโรงเรียนประจำตำบล คือโรงเรียนบ้านนุ (ประชารัฐพัฒนา) ตั้งอยู่ในหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 2 ซึ่งส่วนใหญ่เด็ก ๆ ทุกหมู่บ้านภายในตำบลจะศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนี้ รวมถึงหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 ด้วย โรงเรียนบ้านนุ(ประชารัฐพัฒนา) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2478 เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา และในปี พ.ศ. 2539 ได้ขยายการศึกษาเพิ่มเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนตั้งแต่ชั้นก่อนวัยเรียน – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีครูทั้งหมด 24 คน และนักเรียนทั้งหมด 472 คน

สาธารณสุข มีสถานีอนามัยประจำตำบล คือสถานีอนามัยกระพอด เป็นสถานีอนามัยที่ให้บริการประชาชนภายในตำบลตลาด

วัฒนธรรมประเพณี หมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 มีวัด 1 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนภายในหมู่บ้านและตำบล คือ วัดโคกตลาด มีพระสงฆ์ จำนวน 8 รูป และสามเณร จำนวน 1 รูป

ภาษาพื้นบ้านของชาวบ้านหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 คือ ภาษาโคราช ชาวบ้านนุมีประเพณีที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นประเพณีตามปฏิทินในแต่ละปี ได้แก่ ทำบุญขึ้นปีใหม่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันออกพรรษา วันพ่อแห่งชาติ ประเพณีงานสงกรานต์ งานลอยกระทง และงานประจำปี นอกจากนี้ก็เป็นวัฒนธรรมประเพณีทั่วไป เช่น การขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค แต่งงาน งานศพ และในด้านความเชื่อต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีการประกอบพิธีกรรมคือการเข้าทรงศาลตาปู่ประจำหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีการเลี้ยงตาปู่และให้ตาปู่ทายพยากรณ์เกี่ยวกับฟ้าฝนและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

1.2.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

เมื่อก่อนถนนภายในหมู่บ้านมีสภาพเป็นถนนดิน เป็นทางเดินเท้า และทางเกวียน เริ่มสร้างเป็นถนนลูกรังเมื่อ พ.ศ.2520 ยาว 1,500 เมตร และสร้างเป็นถนนลาดยาง เมื่อ พ.ศ.2537 ยาว 1,500 เมตร ปัจจุบันมีถนนสายหลัก คือถนนโยธาธิการสายบ้านนุ-ตองตอง เชื่อมกับตำบลบ้านโพธิ์ และถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนน คสล.

ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2518 ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน แต่ยังคงขาดระบบไฟฟ้าสาธารณะบางจุดภายในหมู่บ้าน

ประปาได้สร้างประปาหมู่บ้านขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 ได้ให้บริการน้ำประปาแก่ชาวบ้านภายในหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ปัจจุบันประปามีปัญหาน้ำไม่ค่อยสะอาด

โทรศัพท์ ด้านการสื่อสารมีบริการตู้โทรศัพท์สาธารณะภายในหมู่บ้าน ซึ่งมี

จำนวน 1 แห่ง ส่วนโทรศัพท์ที่บ้านยังไม่ค่อยมีมากนักเนื่องจากไม่มีคู่สายโทรศัพท์จึงไม่สามารถติดตั้งโทรศัพท์ได้ และส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์มือถือซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน

1.2.6 ผู้นำชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชน

ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 ได้แก่ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

องค์กรชุมชน ได้แก่

- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2541 ปัจจุบันมีสมาชิก 160 คน และมีเงินกลุ่มจำนวน 118,380 บาท ประธานกลุ่ม คือนายประยูร แชจจอหอ
- กลุ่มสมาชิกศิลปะประดิษฐ์ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2543 โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลตลาด ปัจจุบันมีสมาชิก 22 คน และมีเงินกลุ่มจำนวน 60,000 บาท ประธานกลุ่ม คือนางเลื่อน จ้วสันเทียะ
- กลุ่มผู้ใช้น้ำ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันมีสมาชิก 240 คน และมีเงินกลุ่มจำนวน 80,000 บาท ประธานกลุ่ม คือนายรูป รอดจอหอ
- กลุ่มเกษตร จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม 14 คน และมีเงินกลุ่มจำนวน 28,374 บาท ประธานกลุ่ม คือนางวิลาศ รอดจอหอ

จากผลการประเมินบริบทระดับท้องถิ่นข้างต้น ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพปัจจุบัน และสภาพด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งผู้นำชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชน บริบทเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการมีศักยภาพของชุมชนและความพร้อมในการที่จะบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพได้ ทำให้เกิดกองทุนหมู่บ้านนุ หมู่ที่ 1 ตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

- 1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

จุดเด่น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเงินกองทุนเอง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของประชาชนในการสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่ายและบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน โดยนำผลประโยชน์ที่ได้รับจากการให้กู้ยืม ก็คือ ดอกเบี้ย มาพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

จุดด้อย พบว่า มีประชาชนบางกลุ่มยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากคิดว่าเป็นกองทุนที่รัฐบาลจัดสรรเงินมาให้โดยไม่ต้องชำระคืน และอีกส่วนหนึ่งคิดว่าหากกู้ยืมมาแล้วถ้าไม่ชำระคืนก็ไม่เป็นอะไร

2) คณะอนุกรรมการระดับอำเภอ

จุดเด่น พบว่า หมู่บ้านนู มีคณะอนุกรรมการระดับอำเภอ มาร่วมจัดประชาคมหมู่บ้านในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและให้ความรู้ รวมทั้งตอบปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุนของกองทุนหมู่บ้านนู หมู่ที่ 1

จุดด้อย พบว่า คณะอนุกรรมการระดับอำเภอเข้ามามีส่วนร่วมในช่วงแรก ๆ ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเท่านั้น หลังจากที่มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแล้ว คณะอนุกรรมการไม่มีการมาติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของกองทุน ว่ากองทุนมีปัญหา หรือข้อสงสัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนอะไรบ้าง เช่น การทำบัญชีกองทุน

3) เงินกองทุน 1 ด้านบาท

จุดเด่น พบว่า กองทุนหมู่บ้านนู หมู่ที่ 1 ได้รับอนุมัติเงินกองทุน 1 ด้านบาทแล้ว เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เข้าบัญชีของธนาคารออมสินเลขที่ 06-4317-20-053326-6 สาขาถนนจอมพล และได้ทำการจัดสรร ไปแล้วทั้งหมด 3 ครั้ง แยกเป็นดังนี้

ครั้งที่ 1 อนุมัติเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2545 จำนวน 40ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 470,000 บาท

ครั้งที่ 2 อนุมัติเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2545จำนวน28ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 410,000 บาท

ครั้งที่ 3 อนุมัติเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2545 จำนวน 10 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 70,000 บาท

รวมอนุมัติทั้ง 3 ครั้ง จำนวน 78 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 950,000 บาท คงเหลือเงินทั้งสิ้น 50,000 บาท เก็บไว้เป็นเงินฉุกเฉิน

จุดด้อย พบว่า เงิน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลจัดสรรให้ นั้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านซึ่งมีถึง 161 ครัวเรือน หากทำการจัดสรรเงินให้กับทุกครัวเรือน เฉลี่ยแล้วแต่ละครัวเรือนจะได้รับเงินเพียง 6,211 บาท ซึ่งคงไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุน

4) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

จุดเด่น พบว่า วิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้มาจากการจัดประชาคมเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กำหนด โดยให้สมาชิกกองทุนเสนอชื่อบุคคลที่เหมาะสม มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และมีความรับผิดชอบขึ้นมา แล้วให้สมาชิกทั้งหมดลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏว่าคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกมีทั้งหมด 12 คน เป็น ชาย 6 คน และหญิง 6 คน

จุดด้อย พบว่า กรรมการกองทุนหมู่บ้านบางคน ขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

5) สมาชิกกองทุน

จุดเด่น พบว่า การสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุน คุณสมบัติของสมาชิกกองทุน การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกกองทุน สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค) สมาชิกกองทุนของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 143 คน

จุดด้อย พบว่า สมาชิกบางคนไม่ปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 เช่น ทำโครงการขอกู้เงิน แต่เมื่อได้รับเงินกู้ ไม่นำเงินที่ได้ไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้มา

6) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน

พบว่า ยังไม่ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้ เนื่องจากกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้อนุมัติเงินกู้ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2545 จำนวน 40 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 470,000 บาท ซึ่งมีกำหนดชำระคืนเงินกู้ ภายใน 1 ปี และผู้กู้ทั้งหมดได้แจ้งความประสงค์ที่จะชำระคืน 1 งวด เมื่อครบตามสัญญา 1 ปี

7) บัณฑิตกองทุน

จุดเด่น พบว่า จากโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บัณฑิตกองทุนต้องทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านที่ตนปฏิบัติหน้าที่ ทำให้รัฐบาลได้รับทราบข้อมูลปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในแต่ละกองทุน และยังเป็น

การส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิสัยนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

จุดด้อย พบว่า บัณฑิตกองทุนยังขาดความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดบางเรื่องเกี่ยวกับกองทุนที่ชัดเจน ซึ่งบางครั้งไม่สามารถที่จะตอบข้อสงสัย หรือปัญหาได้ เช่น ขั้นตอนวิธีการขอกู้ การจัดทำบัญชีกองทุน

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

จุดเด่น พบว่า กระบวนการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 นั้น คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนได้ทำการจัดประชุม โดยการลงมติออกเสียง เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในระเบียบกองทุน โดยมีการตกลงยอมรับร่วมกันในข้อปฏิบัติของระเบียบ เพื่อส่งเสริมให้กองทุนสามารถดำรงอยู่ได้ และบรรลุเป้าหมาย

จุดด้อย พบว่า ระเบียบกองทุนที่จัดทำขึ้นนั้น บางข้อนำมาปฏิบัติไม่ครบ เช่น การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกจะต้องดำเนินการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด ปรากฏว่าไม่มีการจัดทำรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน

2) การพิจารณาอนุมัติเงินกู้

จุดเด่น พบว่า วิธีการอนุมัติเงินกู้คณะกรรมการกองทุนจะพิจารณาโดยยึดหลักในระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 เป็นหลัก (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค) และจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกผู้กู้ด้วย

จุดด้อย พบว่า การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ กรรมการบางคนยังเห็นแก่ญาติ พี่น้อง

3) การทำบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

จุดเด่น พบว่า การจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของற்றுณิก และ ผู้ช่วยற்றுณิก โดยมีฝ่ายตรวจสอบทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการจัดทำเป็นไปตามเอกสารแบบ และข้อกำหนดจากรัฐบาล ทำให้สามารถตรวจสอบค่าใช้จ่ายเงินของกองทุนได้ และเกิดความโปร่งใสในการตรวจสอบ

จุดด้อย พบว่า ระบบการจัดทำบัญชียังไม่ถูกต้องตามแบบ หรือสมบูรณ์มากนัก เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียด เวลาในการอบรมวิธีการทำบัญชีน้อยเกินไป ทำให้ผู้ที่มีหน้าที่จัดทำบัญชีซึ่งไม่เคยมีความรู้ทางด้านนี้มาก่อนไม่เข้าใจอย่างชัดเจน

4) การแนะนำวิธีการทำธุรกิจ

จุดเด่น พบว่า คณะกรรมการกองทุนมีความรู้ ในการแนะนำวิธีทำธุรกิจ เนื่องจาก คณะกรรมการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ เช่น การทำเฟอร์นิเจอร์ การค้าขาย

จุดด้อย พบว่า ไม่มีการแนะนำวิธีการทำธุรกิจให้แก่สมาชิกผู้กู้ เนื่องจากส่วนใหญ่ สมาชิกผู้กู้มีความรู้ ความชำนาญ ในการทำธุรกิจนั้น ๆ อยู่แล้ว และไม่มีสมาชิกผู้กู้อายใดปรึกษา กับคณะกรรมการเกี่ยวกับการนำเงินที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการทำธุรกิจของตน

5) การรับชำระหนี้

พบว่า ยังไม่มีการรับชำระหนี้ เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้

6) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

จุดเด่น พบว่า เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบัณฑิตกองทุนกับผู้เข้าร่วม ประชุม โดยการตั้งวงเสวนา เวทีชาวบ้าน เวทีประชาคม ระหว่างกลุ่มและระหว่างหมู่บ้าน ตำบล ซึ่งเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดกลุ่มเสวนาสมาชิกกองทุนที่กู้เงินกองทุน การจัดเวทีสรุป บทเรียนของกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน ส่วนเครือข่ายระดับตำบล ได้แก่ การจัดเวที ประชาคมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนระดับตำบล การจัดเวทีวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชนของตำบล เป็นต้น

จุดด้อย พบว่า ในการประชุมจัดเครือข่ายการเรียนรู้ ชาวบ้านให้ความร่วมมือใน การเข้าร่วมประชุมมีส่วนน้อย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจาก เวลาในการประชุมตรงกับเวลาทำงานของชาว บ้าน

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

ผลโดยตรง พบว่า

- 1) จำนวนสมาชิกกองทุน จำนวน 143 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน 161 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.82 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด
- 2) ยอดเงินที่ปล่อยกู้ จำนวน 950,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับเงินกองทุนที่ได้รับ จำนวน 1,000,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 95 ของเงินกองทุนที่ได้รับ
- 3) จำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้ พบว่า ยังไม่มีผู้ชำระคืนเงินกู้ เนื่องจากยังไม่ครบ กำหนดชำระคืน
- 4) ยอดชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย พบว่า ยังไม่มียอดชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย เนื่องจากยังไม่ครบกำหนดชำระคืน

ผลกระทบโดยตรง พบว่า

- 1) จำนวนผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ จำนวน 78 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิก

กองทุนทั้งหมด 143 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.55 ของจำนวนสมาชิกกองทุนทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ขอกู้เงินที่มีทั้งหมด 78 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ขอกู้

2) จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีจำนวน 2,515.42 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับยอดเงินครั้งแรก จำนวน 2,260 บาท เพิ่มขึ้น 255.42 บาท เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 11.30 ของยอดเงินครั้งแรก

3) การขยายกิจการของผู้กู้ พบว่า ผู้กู้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก นำเงินที่ได้รับไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ทำโครงการไว้ นำไปใช้จ่ายในการพัฒนาอาชีพจริง ทำให้สามารถขยายกิจการของตนเองได้ และกลุ่มที่ 2 นำเงินที่ได้รับไปใช้ไม่ตรงตามที่ได้ทำโครงการขอกู้เงิน แต่นำไปใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ จึงทำให้ไม่สามารถขยายกิจการได้และยังสร้างหนี้สินให้แก่ผู้กู้อีกด้วย

4) การเกิดกิจการใหม่ ๆ ในท้องถิ่น พบว่า สมาชิกผู้กู้บางรายที่ทำโครงการขอกู้มา บางโครงการเป็นโครงการที่น่าสนใจ และสามารถที่จะเป็นกิจการใหม่ ๆ ในท้องถิ่นได้ เช่น โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยหมัก แต่พบว่าสมาชิกผู้กู้ไม่ได้ทำกิจการนั้นอย่างจริงจัง

ผลกระทบทางอ้อม พบว่า

1) กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง พบว่า กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 จากการบริหารจัดการกองทุน โดยการจัดสรรอนุมัติเงินกู้ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนนำเงินที่ได้ไปพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง

2) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า จากการที่ได้จัดเวทีชาวบ้าน เวทีประชาชน และตั้งวงเสวนาระหว่างกลุ่มและระหว่างหมู่บ้าน ตำบล ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อคิดเห็นปรึกษาหารือรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ตำบล และกองทุน โดยทุกคนช่วยกันหาแนวทางแก้ไขโดยการช่วยกันคิดและรับฟังความคิดเห็นของแต่ละคน เพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุดและทุกคนยอมรับ ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และเครือข่ายการเรียนรู้ยังเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน และสะท้อนให้เห็นปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

2) ทศนคคิของสมาชิกต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า ส่วนใหญ่ชาวบ้านคิดว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่จะเข้ามาช่วยให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เงินที่ได้มาทุกบาททุกสตางค์ถึงมือประชาชนโดยไม่ต้องผ่านหน่วยงานอื่น ๆ เหมือนในอดีต ชาวบ้านจะได้นำเงินที่ได้มาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งโครงการนี้จะประสบผลสำเร็จชาวบ้านต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และระเบียบของกองทุนหมู่บ้านด้วย แต่ชาวบ้านยังไม่มั่นใจในความมั่นคงของโครง

การว่าจะอยู่ได้นานแค่ไหน และระยะเวลาในการชำระคืนเงินกู้ภายใน 1 ปี เป็นระยะเวลาที่น้อยเกินไป การลงทุนบางอย่างจะต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี จึงจะเห็นผลที่ได้รับ

4) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า จากการใช้ บร.2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) จากส่วนกลาง สัมภาษณ์รายครัวเรือน จำนวน 2 ครั้ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรากฏดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ครั้งที่ 1

ตัวชี้วัด	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1.สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี	18.37	81.63	-
2.สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์	57.14	42.86	-
3.ชุมชนยกย่องคนทำความดี	12.25	77.55	10.20
4.สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	55.10	44.90	-
5.ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำโดยการประชุมหรือเสวนา	38.78	61.22	-
ตัวชี้วัด	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
6.ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม	100	-	-
7.ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน	100	-	-
8.สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม	2 ครั้งต่อปี	-	-
ตัวชี้วัด	เพิ่มขึ้น	ลดลง	เท่าเดิม
9.สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้จากปีก่อนมี 155 ครอบครัว เพิ่มเป็น 161 ครอบครัว	3.87 จากปีก่อน	-	-
10.ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกันจากปีก่อนมี 155 ครอบครัว เพิ่มเป็น 161 ครอบครัว	3.87 จากปีก่อน	-	-
11.ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนจากปีก่อนมี 3 กลุ่ม เพิ่มเป็น 4 กลุ่ม	33.33 จากปีก่อน	-	-
12.ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส จากปีก่อนมี 2 คน	-	-	✓

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนของกลุ่มตัวอย่างพบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ยกย่องคนทำความดี และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำโดยการประชุมหรือเสวนา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีการช่วยเหลือกัน อยู่ในระดับมาก ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ และสมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม เฉลี่ย 2 ครั้ง /ปี ส่วนสมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนเล็กน้อย ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเพียง 1 กลุ่ม และในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา มีเท่าเดิม

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ครั้งที่ 2

ตัวชี้วัด	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1.สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี	18.37	81.63	-
2.สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์	53.06	46.94	-
3.ชุมชนยกย่องคนทำความดี	24.49	55.10	20.41
4.สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	57.14	42.86	-
5.ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนา	42.86	57.14	-
ตัวชี้วัด	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
6.ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม	100	-	-
7.ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิด โดยสมาชิกในชุมชน	100	-	-
8.สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม	2 ครั้งต่อปี	-	-
ตัวชี้วัด	เพิ่มขึ้น	ลดลง	เท่าเดิม
9.สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จากปีก่อนมี 155 ครอบครัว เพิ่มขึ้นเป็น 161 ครอบครัว	3.87 จากปีก่อน	-	-
10.ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน จากปีก่อนมี 155 ครอบครัว เพิ่มขึ้นเป็น 161 ครอบครัว	3.87 จากปีก่อน	-	-
11.ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน	33.33	-	-

จากปีก่อนมี 3 กลุ่ม เพิ่มเป็น 4 กลุ่ม	จากปีก่อน		
12. ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส จากปีก่อนมี 2 คน	-	-	✓

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนของกลุ่มตัวอย่างพบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ชกชองคนทำความดี และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำโดยการประชุมหรือเสวนา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีการช่วยเหลือซึ่งกัน อยู่ในระดับมาก ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ และสมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม เฉลี่ย 2 ครั้ง / ปี ส่วนสมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนเล็กน้อย ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเพียง 1 กลุ่ม และในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา มีเท่าเดิม

จากการเปรียบเทียบข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 2 ครั้ง พบว่า ผลที่ได้ใกล้เคียงกัน มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในบางหัวข้อ

5) บัณฑิตได้รับความรู้จากการประเมินโครงการ พบว่า จากการที่ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้เข้ามาปฏิบัติงานตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และได้ศึกษาในหลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการ ผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้รับความรู้จากโครงการนี้ ไม่ว่าจะเป็นการได้เรียนรู้ชุมชน ปฏิบัติงาน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เพื่อจะได้มีประสบการณ์ไปใช้ในการทำงานต่อไป และยังได้นำความรู้จากการที่ได้ศึกษาในวิชาการวิจัยชุมชน วิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ วิชาการจัดการธุรกิจชุมชน วิชาการประเมินเพื่อพัฒนา มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามโอกาส รวมทั้งได้รับความรู้ในการประเมินผลโครงการ จากการที่ได้ทำสารนิพนธ์เล่มนี้ด้วย

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลระบบ

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ความรู้ความสามารถของผู้ดูแล

จุดเด่น พบว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในการนำเงินกู้ที่ได้ไปพัฒนาอาชีพ ซึ่งอาชีพเหล่านั้นเป็นอาชีพที่ผู้ดูแลดำเนินการมาก่อนแล้ว และส่วนใหญ่เป็นอาชีพหลัก

จุดด้อย พบว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่ไม่มีการหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ

ของตนเอง

2) หนี้สินของผู้กู้

จุดเด่น พบว่า การเป็นหนี้สินของผู้กู้ โดยทั่วไปจะเป็นหนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการพักชำระหนี้ และมีดอกเบี้ยไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับดอกเบี้ยของนายทุนนอกระบบ ซึ่งสูงถึงร้อยละ 20 ต่อวัน

จุดด้อย พบว่า ความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีหนี้สิน ไม่ว่าจะ เป็นหนี้สินธนาคาร หรือหนี้สินนายทุนนอกระบบ แต่ปิดบังความจริงในการให้ข้อมูลกับบัณฑิต

3) รายได้ของครอบครัว

จุดเด่น พบว่า ครอบครัวของสมาชิกผู้กู้มีรายได้ทุกครอบครัว และส่วนใหญ่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองได้

จุดด้อย พบว่า รายได้ของครอบครัวสมาชิกผู้กู้บางรายไม่สามารถในการเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองได้อย่างเพียงพอ

4) ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ

จุดเด่น พบว่า สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการจากเงินกู้ที่ได้รับ สมาชิกผู้กู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ก็มีคนแนะนำการดำเนินกิจการให้

จุดด้อย พบว่า สมาชิกผู้กู้บางรายไม่มีการหาประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่ๆเพิ่มเติม

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

1) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับจากกองทุน

จุดเด่น พบว่า จำนวนเงินที่ได้รับจากกองทุนหมู่บ้านนั้น ผู้กู้จะได้รับมากขึ้นแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการกองทุน ซึ่งจะเป็นไปตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน และจะพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้และเครดิตของผู้กู้แต่ละราย จำนวนเงินที่ให้กู้จะอยู่ในระหว่าง 5,000 – 20,000 บาท

จุดด้อย พบว่า จำนวนเงินกู้ที่ผู้กู้บางรายได้รับนั้น ไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนาอาชีพ และสร้างรายได้

2) สถานที่และวัตถุดิบ

จุดเด่น พบว่า สมาชิกผู้กู้ที่ดำเนินกิจการมีสถานที่ในการประกอบการอยู่แล้ว รวมทั้งวัตถุดิบในการดำเนินการก็เป็นวัตถุดิบที่หาได้ไม่ยาก เช่น วัตถุดิบทางการเกษตรได้แก่ พันธุ์ข้าว พันธุ์พืช วัตถุดิบในการประกอบอาชีพค้าขายอาหาร ได้แก่ เนื้อสัตว์ ผัก เครื่องปรุงต่าง ๆ

จุดด้อย พบว่า สถานที่ในการดำเนินกิจการของผู้กู้บางรายไม่เหมาะสม ทำเลที่ตั้งไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจการเท่าที่ควร เช่น ประกอบกิจการขายอาหารแต่เปิดร้านอยู่ในซอย ทำให้มีแต่ลูกค้าเดิม ๆ ที่เคยซื้อ ไม่มีลูกค้าใหม่ ๆ

3) กำลังการทำงาน

จุดเด่น พบว่า สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่มีกำลังการทำงานที่สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดด้อย พบว่า สมาชิกผู้กู้บางรายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานมาช่วยทำงาน เนื่องจากการดำเนินงานบางอย่างต้องใช้แรงงานจำนวนมาก เช่น การทำนา

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

1) การทำกิจการถูกวิธี

จุดเด่น พบว่า สมาชิกผู้กู้เงินแต่ละรายมีเทคนิควิธีการดำเนินงานของตนเอง ซึ่งปฏิบัติและทำมาจนเป็นประสบการณ์ในการดำเนินงาน

จุดด้อย พบว่า ไม่สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าสมาชิกผู้กู้ดำเนินการทำกิจการถูกวิธีหรือไม่ เพราะไม่มีอะไรมาวัดความถูกต้องนี้ เนื่องจากขึ้นอยู่กับเทคนิคในการดำเนินงานของแต่ละบุคคล

2) การหาตลาดที่ดี

จุดเด่น พบว่า เนื่องจากหมู่บ้านบุ หมู่ที่ 1 อยู่ในเขตอำเภอเมือง การคมนาคมขนส่งสะดวก และไม่ไกลจากตลาดค้าส่งและค้าปลีก เช่น ตลาดจอหอ ตลาดแม่กิมเฮง ตลาดสุรนคร และตลาดย่าโม ทำให้มีตลาดรองรับผลผลิต และมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตถึงที่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผลผลิตทางการเกษตร

จุดด้อย พบว่า ส่วนใหญ่การหาตลาดของสมาชิกผู้กู้แต่ละราย ยังคงเป็นตลาดเดิม ๆ ซึ่งเป็นลูกค้าเก่า หรือผู้รับซื้อสินค้าเดิมอยู่ ไม่มีการหาตลาดใหม่ ๆ และหากมีการผลิตสินค้าใหม่ ๆ เกิดขึ้นก็ไม่มีตลาดที่แน่นอนในการรองรับผลผลิตที่จะเกิดขึ้น

3) การหาวัตถุดิบที่ดี

จุดเด่น พบว่า วัตถุดิบส่วนใหญ่ในการดำเนินกิจการสามารถหาซื้อได้ง่าย ไม่ยุ่งยากนัก เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศ และเป็นวัตถุดิบที่มีคุณภาพ เช่น วัตถุดิบทางการเกษตรได้แก่ พันธุ์ข้าว พันธุ์พืช วัตถุดิบในการประกอบอาชีพค้าขายอาหาร ได้แก่ เนื้อสัตว์ ผัก เครื่องปรุงต่าง ๆ

จุดด้อย พบว่า บางครั้งวัตถุดิบบางตัว ก็ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้มีราคาแพง และหา

ซื้อได้ยาก ซึ่งส่วนมากจะเป็นผักและผลไม้

4) การทำบัญชี

จุดเด่น พบว่า สมาชิกกองทุนส่วนใหญ่มีการทำบัญชี เพื่อรับรู้ถึงผลการดำเนินงานของตนเอง

จุดด้อย พบว่า การทำบัญชีของสมาชิกผู้กู้นั้น ทำไม่ถูกวิธี และไม่ถูกต้อง หรือทำแบบง่าย ๆ ทำให้ผลการดำเนินงานที่ได้รับเกี่ยวกับตัวเลขผิดไปจากความเป็นจริง หรือบางรายไม่มีการทำบัญชีเลย อาศัยเพียงแค่การนับเงินที่ได้รับจากการดำเนินงานในแต่ละวันเป็นตัวตัดสินใจว่าวันนี้มีกำไรหรือขาดทุน

5) การวิเคราะห์ประเมิน

จุดเด่น พบว่า มีผู้กู้บางรายที่มีการวิเคราะห์ประเมิน โดยจะวิเคราะห์เฉพาะทางการเงินว่าหากขายผลผลิตแล้วจะมีกำไรหรือขาดทุน เช่น การทำนา หากราคาผลผลิตช่วงนั้นตกต่ำ ก็จะไม่ขายผลผลิตที่ได้ แต่จะเก็บไว้รอให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นจึงจะทำการขาย เนื่องจากจะทำให้มีกำไรจากการดำเนินงาน

จุดด้อย พบว่า ผู้กู้ส่วนใหญ่ไม่มีการวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงานว่ามีผลดี ผลเสีย และมีผลกระทบ อย่างไร ส่วนมากจะประเมินกันเฉพาะตัวเลขคือ เงินที่ได้รับจากการดำเนินงานเท่านั้น

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ผลโดยตรง

จุดเด่น พบว่า สมาชิกมีรายได้เป็นตัวเงิน สมาชิกผู้กู้ส่วนหนึ่งที่นำเงินกู้ที่ได้ไปลงทุนพัฒนาอาชีพ มีรายได้เป็นตัวเงิน ซึ่งได้แก่ การประกอบอาชีพค้าขาย การประกอบอาชีพการบริการรับซ่อมรถจักรยานยนต์ การบริการรถโดยสารสองแถว และสมาชิกผู้กู้อีกส่วนหนึ่งได้ผลผลิตเป็นสิ่งที่ของก่อน ได้แก่ การทำนา ปลูกผัก ผลผลิตที่ได้ครั้งแรกจะเป็นข้าวเปลือก และผัก จากนั้นจึงทำการขายเพื่อให้ได้รายได้เป็นตัวเงิน

จุดด้อย พบว่า ผู้กู้ที่ขึ้นโครงการขึ้นมาเพื่อขอรับเงินกู้นั้น แทนที่จะมีรายได้สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ กลับเป็นการสร้างหนี้สินขึ้นมา

2) ผลกระทบโดยตรง

จุดเด่น พบว่า ผู้กู้ที่นำเงินกู้ที่ได้รับไปใช้ตามโครงการที่ขอกู้มาสามารถขยายกิจการ และปรับปรุงกิจการให้ดีขึ้น เช่น บริการรับซ่อมรถจักรยานยนต์ บริการรถโดยสาร(สองแถว)

จุดด้อย พบว่า ผู้กู้ที่ไม่นำเงินกู้ไปใช้ตามโครงการที่ขอกู้มา แต่กลับนำไปใช้เพื่อการอย่างอื่นแทน ทำให้ไม่สามารถขยายกิจการของตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นสร้างหนี้สินเพิ่มขึ้น

3) ผลกระทบโดยอ้อม

จุดเด่น พบว่า ผู้กู้ที่นำเงินกู้ที่ได้รับ ไปดำเนินกิจการตามโครงการที่ขอกู้มา สามารถพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากมีรายได้ และเงินเหลือที่จะเก็บหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทำให้ผู้กู้ไม่ต้องไปกู้เงินจากธนาคาร หรือนายทุนนอกระบบ อีกทั้งเงินกู้ที่ได้รับนั้นยังช่วยให้กิจการของผู้กู้มีการขยายกิจการและพัฒนา ทำให้เกิดความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน

จุดด้อย พบว่า ผู้กู้บางรายทำงานอยู่นอกหมู่บ้าน ในจังหวัดอื่น แต่เดินทางกลับมาเพียงเพื่อต้องการเงินกู้เท่านั้น แสดงให้เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านไม่ได้ช่วยให้ประชาชนในหมู่บ้าน กลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิดของตน

3. ผลการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

3.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ 5 ข้อ พบว่า

3.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้ทำการจัดตั้งกองทุน เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2544 การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านสำเร็จไปด้วยดี เพราะความร่วมมือระหว่างอนุกรรมการระดับอำเภอ กำนัน และสมาชิกในชุมชนทุกคน โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 12 คน เป็นชาย 6 คน และหญิง 6 คน และมีสมาชิกกองทุนทั้งหมด 143 คน

3.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทั้ง 12 คน ร่วมกับสมาชิกในชุมชน ร่วมกันจัดทำระเบียบของกองทุนหมู่บ้านขึ้น (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค) เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้งการบริหารจัดการกองทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การรับสมัครสมาชิก อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ การจัดทำบัญชีกองทุน และอื่น ๆ จะดำเนินการตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 และระเบียบของทางรัฐบาลที่กำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการตรวจสอบ

3.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า จากการมีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้น และสมาชิกในชุมชนจะต้องเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนเอง ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกองทุน โดยการใช้ภูมิปัญญา และความรู้ ความสามารถ ในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และตรวจสอบความถูกต้อง ในการที่จะจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพอย่างโปร่งใส อีกทั้งยังเกิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินกิจการของผู้กู้ ทำให้สามารถเกิดการพึ่งพาตนเองได้

3.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า จากการที่ได้มีการจัดตั้งกอง

ทุนหมู่บ้านขุ่น และได้รับอนุมัติเงิน 1 ล้านบาท และคณะกรรมการได้จัดสรรเงินให้แก่สมาชิกผู้ขอู้ เพื่อนำไปดำเนินกิจการในการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ชุมชนเป็นฐานรากในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเมื่อชุมชนมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดีแล้วก็เหมือนภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในระดับประเทศต่อไป

3.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า จากการเกิดกองทุน การบริหารกองทุน การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งในการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้มีการสร้างกระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าวทั้งหมดแล้ว และมีปัญหาเกิดขึ้นบางแต่ก็สามารถแก้ไขได้ โดยภาพรวมทำให้หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งอยู่ในระดับหนึ่ง ถึงแม้จะไม่เต็มร้อย แต่การพัฒนาต้องค่อยเป็นและค่อยไป ในอนาคตคงจะเห็นความมีศักยภาพและความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องของกองทุนหมู่บ้าน

3.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

3.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้

- 1) ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ดีของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยให้ความร่วมมือในการจัดประชาคมจัดตั้งกองทุน และจัดทำระเบียบกองทุน
- 2) คณะกรรมการกองทุนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีความรับผิดชอบ
- 3) มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหา
- 4) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านการบริหารจัดการกองทุน ด้านเศรษฐกิจชุมชน และด้านการพัฒนาท้องถิ่น
- 5) สมาชิกผู้กู้ที่ได้รับเงิน นำเงินที่ได้ไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

3.2.2 ปัจจัยด้านลบ พบดังนี้

- 1) ชาวบ้านบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการประชุมเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน
- 2) กรรมการกองทุนบางคนขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง
- 3) สมาชิกผู้กู้บางราย ไม่นำเงินที่กู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของกองทุน แทนที่จะสร้างรายได้ กลับเป็นการเพิ่มหนี้สินให้แก่ตนเอง

3.3 การเกิดองค์การเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่าจากการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน ทำให้สมาชิกในชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ในการที่จะร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้าน เกิดการเชื่อมโยงภายในหมู่บ้าน และตำบลมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้กันในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ต่อกันในชุมชน บุคคลที่เข้าร่วมเครือข่าย ได้แก่ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน

3.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

3.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชน ตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนด พบว่า จากการสำรวจข้อมูล ทั้ง 2 ครั้ง ผลที่ได้ใกล้เคียงกัน เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในบางหัวข้อ ผลที่ได้คือ สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ยกย่องคนทำความดี และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำโดยการประชุมหรือเสวนา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับมาก ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน และสมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม เฉลี่ย 2 ครั้ง / ปี ส่วนสมาชิกในชุมชนมีโอกาสสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนเล็กน้อย ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเพียง 1 กลุ่ม และในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา มีเท่าเดิม (ดังปรากฏในตารางที่ 4 และ 5)

3.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่าหมู่บ้านและชุมชนที่เข้มแข็งต้องมีลักษณะ ดังนี้ ได้แก่ สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความขยันอดทน มีสุขภาพแข็งแรง มีผู้นำที่ดี สมาชิกในชุมชนมีงานทำ ชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด การพนัน และสิ่งผิดกฎหมาย สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น

ผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนุข้างต้น ผู้จัดทำได้ทำการศึกษาและประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ผลการประเมินบริบทชุมชนระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม และการสรุปผลการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ ซึ่งผลการติดตามประเมินดังกล่าวได้นำมาสรุป อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะ ในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลตลาด อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด เพื่อศึกษาข้อมูลที่เป็นปัจจัยบวกและปัจจัยลบในการบริหารจัดการกองทุน และเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รวมถึงเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีการประเมินโครงการ เป็นการนำทฤษฎี ชิพพีโมเดล (CIPP Model) มาประยุกต์ใช้ในการประเมินผล ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบรายงาน(บร. 1-12) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 12 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนทั่วไปที่เป็นสมาชิกกองทุนไม่ได้รับเงินกู้ จำนวน 19 คน สมาชิกที่ได้รับเงินกู้จำนวน 24 คน และไม่เป็นสมาชิกกองทุนจำนวน 6 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ

1. สรุปผลการประเมินโครงการ

1. การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ 5 ข้อ พบว่า
 - 1) การเกิดกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้ทำการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 12 คน และมีสมาชิกกองทุนทั้งหมด 143 คน
 - 2) ระบบบริหารกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีการดำเนินงานบริหารกองทุนตาม ระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 และระเบียบของทางรัฐบาลที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ดำเนินการอนุมัติเงินกู้ทั้งหมด 78 ราย เป็นเงิน 950,000 บาท
 - 3) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า จากการมีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกองทุน และปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจการของผู้กู้ ในการที่จะจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
 - 4) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า จากการที่ได้มีการจัดตั้งกองทุน

หมู่บ้านนุขึ้น และได้จัดสรรเงินให้แก่สมาชิกผู้ขอู้ เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

5) การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า จากการเกิดกองทุน ทำให้เกิดการบริหารกองทุน การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ทำให้หมู่บ้านนุหมู่ที่ 1 มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง

2. ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

1) ปัจจัยด้านบวก พบว่าชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดประชาคม จัดตั้งกองทุน และจัดทำระเบียบกองทุน คณะกรรมการกองทุนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านการบริหารจัดการกองทุน ด้านเศรษฐกิจชุมชน และด้านการพัฒนาท้องถิ่น สมาชิกผู้กู้ที่ได้รับเงิน นำเงินที่ได้ไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

2) ปัจจัยด้านลบ พบว่า ชาวบ้านบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการประชุมเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน กรรมการกองทุนบางคนขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง สมาชิกผู้กู้บางราย ไม่นำเงินที่กู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่าจากการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน ทำให้สมาชิกในชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ในการที่จะร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้กันในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ต่อกันในชุมชน

4. ความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนจะต้องมีความสามัคคีเป็นหลัก และต้องมีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

2. อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษา ได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิพพ์โมเดล (CIPP Model) มาใช้ในการประเมิน จากผลการประเมินสามารถสรุปผลได้ว่า กองทุนหมู่บ้านนุ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ยังมีข้อบกพร่อง ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านนุได้แก่

1) การเกิดกองทุน ของหมู่บ้านนุ เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน และมีแนวโน้มที่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมกันมากขึ้น เนื่องจากประชาชนเห็นถึงผลดีของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2) การมีระบบบริหารกองทุนบ้านบุญ มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนและมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย มีการตรวจสอบการดำเนินงานบริหารจัดการกองทุน และมีความโปร่งใสในการทำงาน แต่ยังพบว่ากรรมการบางคนขาดความรับผิดชอบในปฏิบัติหน้าที่ของตน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากมีภาระหน้าที่การงานบางอย่าง จึงไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้

3) การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง กองทุนบ้านบุญเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังไม่ถึงขั้นพึ่งตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกอยู่

4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม คนในชุมชนบ้านบุญ มีการรวมตัวเป็นกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กร เช่น กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มผู้ใช้น้ำ และมีแนวโน้มที่จะจัดตั้งโรงสีชุมชนประจำตำบล ซึ่งการรวมตัวกันดังกล่าวจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับหมู่บ้าน และตำบล เพื่อจะได้เป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนบ้านบุญ มีความสามัคคี ยกย่องคนทำความดี และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนา สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน และสมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม ส่วนสมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

2.1 ปัจจัยด้านบวก

2.1.1 ประสบการณ์ของคนในชุมชนที่ประสบความล้มเหลวมาก่อนจึงได้อาศัยเป็นบทเรียนที่ให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก

2.1.2 ประเพณีทางสังคมของชาวบ้านที่ปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงความคิด ความเอื้ออาทร และความร่วมมือของชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

2.1.3 หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีโครงสร้างพื้นฐานในเกณฑ์ดี

เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ทำให้มีข้อดีด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถนำผลผลิตออกสู่ตลาดได้สะดวก

2.2 ปัจจัยด้านลบ

2.2.1 คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคาร และนายทุนซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2.2.2 สินค้าและผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน ยังไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน ไม่สามารถกำหนดราคาได้ การกู้ยืมเงินไปลงทุนอาจขาดทุนได้

2.2.3 การช่วยเหลือจากส่วนราชการมีน้อย ทำให้เกิดช่องว่างในการพัฒนา ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนในเรื่องอาชีพและรายได้ยังน้อย ทำให้ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

2.2.4 ขาดการรวมกลุ่ม ถึงแม้จะมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้านแต่ยังเป็นการเริ่มต้น ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการประสานงานกัน เกื้อหนุนกัน ทำให้เกิดการแข่งขันกันเอง

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในหมู่บ้านและตำบล ได้แก่ การจัดเสวนากลุ่มสมาชิกผู้ประกอบอาชีพ การจัดเวทีวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การจัดเวทีกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น การสร้างเครือข่ายดังกล่าวเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งในการพัฒนาท้องถิ่น แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมีน้อย ซึ่งอาจจะมาจากการไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม และอาจเป็นเพราะประชาชนในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม เนื่องจากเป็นเวลาทำงาน

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่าหมู่บ้านและชุมชนที่เข้มแข็งต้องมีลักษณะ ดังนี้ ได้แก่ ชุมชนจะต้องปราศจากสิ่งเสพติด การพนัน และสิ่งผิดกฎหมาย สมาชิกทุกคนมีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่สิ่งสำคัญคือ สมาชิกทุกคนต้องมีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรักท้องถิ่นที่เป็นบ้านเกิด และรู้จักหน้าที่ของ

ตนเอง ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยต้องเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ภายในครอบครัวก่อน แล้วค่อยขยายมาในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล จนไปถึงระดับประเทศ

5. ผลโดยตรงและผลกระทบ

5.1 ผลโดยตรง พบว่า เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการสามารถก่อให้เกิดรายได้ และสามารถเก็บเงินไว้เพื่อส่งคืนกองทุนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย เพื่อกองทุนมีการเติบโตและนำผลประโยชน์ที่ได้จากกองทุนมาพัฒนาชุมชน

5.2 ผลกระทบโดยตรง พบว่า สมาชิกผู้กู้เงินไปดำเนินโครงการสามารถปลดเปลื้องภาระหนี้สินได้และเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ และสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นกว่าแต่ก่อน และสมาชิกส่วนหนึ่งไม่มีรายได้อีกยังมีหนี้สินเพิ่มขึ้นเนื่องจากไม่นำเงินที่กู้ไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ แต่นำไปใช้จ่ายอย่างอื่น

5.3 ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน อีกมุมหนึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งกันขึ้นเนื่องจากการอนุมัติเงินกู้ที่ไม่เท่าเทียมกัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ

- 1) ควรมีการปรับปรุงแก้ไขระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ โดยควรพิจารณาตามความเป็นไปได้ของโครงการที่ขอกู้ เพราะการลงทุนในแต่ละอาชีพระยะเวลาการได้ผลผลิตหรือรายได้แตกต่างกัน
- 2) ควรมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สามารถนำประโยชน์ที่ได้จากดอกเบี้ยมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 1 น้อยเกินไป
- 3) ควรมีการขยายวงเงินกู้ เพราะการกำหนดวงเงินกู้ไม่เกินคนละไม่เกิน 20,000 บาท และถ้าเกิน ต้องขออนุมัติเป็นราย ๆ ไป แต่ไม่เกิน 50,000 บาท เป็นการไม่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทำโครงการขนาดใหญ่

3.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

- 1) ควรมีการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นร่วมกันว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นนั้น จะทำให้สภาพเศรษฐกิจและ

สังคมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองทุน

- 2) ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดเวทีการติดตามประเมินผลการสรุปดำเนินงานกองทุนที่ผ่านมา และควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย
- 3) ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการทุกคน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านควรรู้ในขั้นตอนและระเบียบต่าง ๆ ของโครงการทั้งหมด อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน และสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกลับไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

- 1) ควรมีการรวมกลุ่มกันของแต่ละอาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานว่าประสบผลสำเร็จหรือมีปัญหา และร่วมกันหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) สมาชิกกองทุนควรมีการหาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินกิจการของสมาชิกมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม

- 1) ควรมีการส่งเสริมการวิจัยการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ มีระยะสั้นเกินไป อาจไม่สามารถประเมินผลได้ชัดเจนเท่าที่ควร เพื่อให้สามารถสรุปบทเรียนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านได้อย่างชัดเจนขึ้น
- 2) ควรมีการศึกษาผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ว่าเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งหรือสร้างความอ่อนแอให้แก่ชุมชน ในด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

การสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะข้างต้นเป็นเพียงการประเมินซึ่งผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมจากโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 การสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ คงมีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาปรับปรุงกองทุนหมู่บ้านของ และอาจเป็นประโยชน์ต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติด้วย

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน, สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน. (2544). **ปฐมา วิสัณษา กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองทุนหมู่บ้านคองปัญหาเล่นพวก-ไม่เข้าใจปรัชญา. (8 มีนาคม 2545). **มติชนรายวัน** : 12.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท ศรีสยามพริ้นท์แอนด์แพคเกจ จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา : ห้างหุ้นส่วนจำกัดทัศนทองการพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการการวิจัยชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาสารนิพนธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- กรุงเทพฯ, ธนาคาร. (2545). **เศรษฐกิจมหภาคในประเทศ**. รายงานเศรษฐกิจ. 35 (6) : 20.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). **ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย**. กรุงเทพฯ : ชัตเชส มีเดีย.
- โกเมน จิรัญกุล และเสวี ติลาภย์. (2544). **หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ศ504 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- โกศล วงศ์สวรรค์, สุธีรา ตูยเสถียร และสถิต วงศ์สวรรค์. (2543). **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544**. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน. (2544). **ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่1**. นครราชสีมา.

- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2544). **คู่มือนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการจัดการและการประเมินโครงการ**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2543). **วิเคราะห์ปัญหาสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิภาพรรณ จันทร์เจ้า. (2542). **การประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ปี 2536 : ศึกษากรณี จังหวัดบุรีรัมย์**. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศักยภาพ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (สำเนา).
- บทเรียนกองทุน SIF ต่อ “กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท”. (11 มีนาคม-มิถุนายน 2544). **หนังสือพิมพ์ชีวิตชุมชน : 4 - 5**.
- พรทิพา นิโรจน์. (2542). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. จันทบุรี : สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้, คณะธุรกิจการเกษตร. (2544). **อุตสาหกรรมพื้นฐานกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : เอกสารสัมมนาทบทวนองค์ความรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2541). **คู่มือการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน**. สารสถิติ. 13 (5) : 3.
- สามัคคี บุญชะวัฒน์. (2543). **สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.